

MÉRJELÉN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre frt 10.—
Félévre » 5.—
Negyedévre » 2.50

Egyes szám ára 20 kr.

A HÉT

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI KÖZLÖNY.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VII. ker., Erzsébet-körút 6. sz.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

Kéziratok nem adatnak vissza.

—☉— Budapest, Április 10. ☉—

Április 1-vel kezdődött az új évnegyed. Lapunk fennállása óta immár a *tizedik*.

Azon tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetése márczius végével lejárt, tisztelettel kérjük, hogy előfizetéseiket hova előbb megújítani sziveskedjenek.

A kezelés könnyítése szempontjából a régi czimzalag beküldését kérjük.

ELŐFIZETÉSI FELTÉTELEK:

Egész évre 10 frt.
Félévre 5 frt.
Negyedévre 2 frt 50 kr.

A HÉT kiadóhivatala

VII., Erzsébet-körút 6. sz.

Krónika.

— április 7.

Dal az uszályról.

Épen jókor. Most, amidőn szabadon lélezkik minden ember, színesebb, tarkább lesz az élet, amikor órák-hosszat bolygok a hemzseggő utczákon s minden nőben újból találok meg az ideálot, áll elé egy tudós testület s elevenemre talál az ő tudós cinizmusával. Az országos közegészségügyi egyesület egészen komolyan vette azt, amin néhány hónappal azelőtt jóízűt kaczagott a világ és fölterjesztette a miniszteriumhoz az ő memorandumát a slepp ellen. Komoly diszertációban fejtegeti az uszályviselés közegészséget veszélyeztető voltát, beszél bacillusokról, melyek a fölkaavart porral az ember tüdejébe jutnak, beszél arról a halálos veszedelemről, melyben a szobaleányok forognak, akiknek a poros uszályokat ki kell porolniok. Utalnak arra, hogy Meranban tényleg el van tiltva az uszály, s hogy Bécsben az orvosok szintén el akarják tiltani. Ha nem láttam volna soha uszályt, elszörnyükdönném annak a rettenetes szerkezetnek a gyilkos voltán s nem érteném hölgyeinket, hogy ily fullasztógépek viselésében kedvüket találják.

De én ismerem az uszályt. Ismerem nemcsak külső mivoltát, de jellemét, lelkét és poézisét is. És készülök régóta egy himnusra, egy dithirambikus dalra, szökdelő rithmusban, csengő rimekkel, melyet az uszályról zengeni akarok. És lelkesedésem, csodálatom, imádásom csak

fokozódik, midőn látom, hogy a női divat e remekét lelketlen egészségőrök lealázzák, a porba rántják.

Szegény, szerencsétlen tudósok! Sajnálom önöket. Minden ember egyoldalú, de az önök egyoldalúsága a legsivárabb. Ha szép, karcsu női derék reng önök előtt az utcán, önök nem gyönyörködnek a kellemes, hajló konturokban, hanem számlálják a fűző halcsontjait s kiszámítják hamarjában: hány liter levegővel kevesebb jön naponta ennek következtében a tüdőbe? S az uszályból önök nem látnak egyebet, mint a port, melyet fölkaavar s a bacillusokat, melyeket senki sem vesz észre.

Minek élnek önök? Miben találják örömeiket?

Hiszen az élet maga is olyan egészségtelen, hogy mindenki belehal! Mért nem isznak önök desztillált vizet, hiszen a legkristályosabb hegyi patak vize is millió bacillust táplál! Mért nem élnek önök mind Arcoban? Hiszen mindenütt a világ összes városaiban fertőzött poros, füstös a levegő! Mért nem peticionálnak a gyárak ellen, a munka ellen, a színház, a hangverseny, a tanulás, a kutatás, a versírás és könyvcsinálás ellen? Hiszen ezek mind egészséget rontó, többet mondok — sorvasztó, életkurtító produktumai a mi egészségtelen, rövidéletű századunknak! E tengersok méreg közül épen csak a szegény, suhogó uszály keltette föl figyelmüket, kavarta föl epéjüket? — Csak nem azért, mivel a feleségeik ruhája olcsóbb volna, ha hiányzanék róla az uszály?

E rút utilitarizmus, röghöz tapadó materializmus-hoz semmi közöm. A poézis szárnyain emelkedem föl a magasba, föl egészen az uszályhoz, mely a legpoétikusabb része a női toillettenek, mert nem célszerű, nem egészséges, csak szép. Mert egyenesen a szépség klasszikus korából, klasszikus földjéről származott bele a mi színekben, formákban koldus századunkba. Ez az uszály végső maradványa annak a redős, formás viseletnek, mely a görög nőket tette minden századok legszebben öltözködő hölgyeivé. Fogtak egy vég kelmét s testük köré csavarták, a végét átvettették vállaikon. A ruhájuk csupa omló redő, minden lépésüknél; minden helyzetükben változó, megújuló ezernyi formával. Az ő ruhájuk egybeolvadt az ő egyéniségükkel, megnyilatkozott rajta örömük, búbanatuk, szerelmük, szenvedélyük, haragjuk és csüggedésük.

A görög ruha tiz méterjéből jutott az uszály képében a mi hölgyeinknek is egy félméter klasszicizmus. Ez a független, szabadon leomló ruhavég, ez maga a nő lelkülete. Alakja függ hordozója járásától s visszatükrözi egyre változó redőzetével úrnője hangulatait. Sőt képi, befo-

lyásolja a hölgyek egyéniségét is. Az a hölgy, kinek ruhája szegélye egy méternyi távolságban omlik a földre, egy méterrel nagyobb. Az uszálya széleig érzi az ő énjét s megérzi rajta az érintést csakúgy, mintha a kezét érintenék. És figyeljék meg, mennyivel délczegebben, méltóságosabban járnak uszályllyal, mint anélkül. Ez a fölösleges darab kelme megkétszerezi az önérzetet, bizalmat, bátorságot nyújt. Kiegyenesíti a derekat, föl emeli a főt.

Tévedés, hogy a ruha csak — ruha. A ruha különösen a nőknél az ember, vagy legalább is hatalmas jellemképző eszköz. A tizenötéves bakfis rakonczátlanul kaczag, ugrándozik, szaladgál, nem azért, mivel tizenötéves, hanem azért, mert rövid ruhában jár, mely alól kilátszik a harisnya. Mihelyt megkapja az első hosszú ruháját, megszűnik csintalannak lenni, szaladgálni, ugrándozni. A ruha hosszúságával nő a méltóság érzete és én szobrot állítanak annak a geniális szabónak, aki mindennapi használatra egy félméterrel öregbítette hölgyeink méltóságérzetét.

Istenem, milyen szánandó emberek ezek az orvosok! Mindenütt és mindenben csak azt nézik: egészséges-e, vagy sem? Ha egészséges volna a rutság, királyvizzel éktelenítenék el nejeik szép piros arczát. És nem törődnek azzal, mennyivel szebb, mennyivel délczegebb a nő, aki uszályt visel, csak a port meg a baczellust látják, úgy, mint a botanikus csak a mozgó, remegő protoplazmát, meg a fás sejteket látja, ha egy rózsaszirmot tesz a górcsőve alá.

Kavarják, söpörjék csak az utcákat, hölgyeim! Legyen akárhány orvos, akik kikelnek az uszályuk ellen, van legalább is annyi poéta, akik rajonganak érte. Az ő selymes, kedves suhogását lesem az utcán, s ha láthatom, milyen festőileg tudják félkézzel felfogni, méltósággal viselni ezt a halálra üldözött uszályt, akkor szívesen szívok magamba nyomoruságos százezer baczellussal többet, mint különben.

Az orvosok pedig fogják meg a dolog vastagabb végét s vágjanak inkább ablakot a ház falába, sem hogy vékával vigyék belé a világosságot. Irjanak fel a magistrátushoz, hogy tekintettel a mostani uszályos divatra, söpörtessék jobban föl az utcákat, mert a port kell kiirtani, nem az uszályt. És akkor a szobaleányok veszély nélkül szellőztethetik urnóik ruháját csakúgy, amint a menyasszonyi ruha uszálya sem rontja az egészséget, mivel a templomban nincsen por.

Ha pedig az orvosok nem akarnak praktikusak lenni, akkor legyenek — praktikusak és gondoljanak arra, hogy ők tulajdonképen nem az emberek egészségéből, hanem betegségéből élnek. Ha az uszály tényleg olyan egészségtelen, akkor megér nekik ez a divat annyit, amennyibe a saját feleségük uszálya kerül.

Kóbor Tamás.

A ki senkitől sem fél, épen olyan hatalmas, mint akitől mindenki fél.

Schiller.

Száz asszonyuk könnyebb ellentállani, mint egynek.

Szilágyi Dezső.

Heinéből.

A viszhang.

*Lovag üget a völgyön át,
Sebére nincsen ír.*

*„Galambom karja vár-e rám,
Vagy, oh, a néma sir!”*

A viszhang vissza sir:

— A néma sir.

*Tovább üget a bús lovag,
Szava sóhajba vesz.*

*„Korán halok, de mit nekem!
Menjünk! Ott béke lesz.”*

Halk viszhang zengedez:

— Ott béke lesz.

*Arczára fénylő könny pereg,
Mély bútól csillogó:*

*„S ha nyugalmat csak ott leltek:
Jó lesz a sirba, jó —”*

S fölbúg a bérczi szó:

— A sirba jó.

Vizen.

*Az árbóc mellett álldogálok
S nézem a suhanó vizet,
Hajómat zúgó szél röpti —
Hazám, isten veled!*

*Galambom háza lenevet rám,
Ragyog az alkony fényiben;
Ha ott egy kis kendő lobogna!
De nincs ott senkisésem.*

*El, el szememből fájó könnyek,
Hadd lássam még e partokat!
Szívem csillulj és ne repedj meg
Mondhatatlan bú miatt!*

Gyász.

*Mindenkinek fáj, ha látja
Ezt a halvány gyermeket,
Bús vonásin mély fájdalom,
Mondhatatlan gyász lebeg.*

*Szelid szellők legyezgetik,
Hűtik forró homlokát;
Büszke lánykák résztvevően
Kérdik tőle: „Szól, mi bánt?”*

*A városok vad zajából
Zöld erdőbe menekül,
Vig madárka röpköd ottan
S zeng a lengő lomb körül;*

*De mikor e halvány gyermek
Az erdőhöz közel ér —
Elnémul a dalos madár
S sokogni kezd lomb, levél...*

Endrődi Sándor.

Hadnagyné ő nagysága.

Irta: HERCZEG FERENCZ.

I.

Hat lábánál valamivel magasabb volt, egyenesen szétfutó vállalai és bivalynyaka, nyulánk termete daczára is sejtették óriási izomerejét. Ha öklével mellére ütött, a hatalmasan domberodó mellkas kongó hangot adott, akár egy érczkazán. Homlokába nőtt haja, villogó szeme gonosz kifejezést adott arcának.

Ilyen volt Reögh hadnagy, — korára nézve gyerek, külsejére nézve óriás. Heves, rakoncátlan vére volt. Ha a minotauruszok és lernai kígyók korában él, alkalmasint herosz lesz belőle; így azonban, ha túlpezsgő virtusa orkán erejével tört ki belőle, rendesen valami nagy ostobaságot követett el. Hol tönkre hajszolta paripáit, hol végtelen dáridókba keveredett, veszedelmes jó kedvében forgácscsá zúzva a keze ügyébe eső butorokat, hol ismét ok nélkül beletüzött legkedvesebb czimboráiba.

Ilyféle viselt dolgaiért az ezredrapporton nem esztettek neki heroszi halhatatlanságot, hanem legjobb esetben is szobafogságot. Az italt nagyon szerette, boros fővel pedig valóságos enfant terribleje volt az ezrednek. Ha ilyenkor megcsiphette egyik főlebbvalóját, kiméletlenül föltálatla neki mindazokat a jakobinus ötleteket, melyek egy örökké elégedetlen szakasparancsnok fejében megfogamzanak.

Más emberfiának ily dolgok régóta a nyakát szegték volna, Reögh azonban kivételes állást foglalt el az ezredben, — először azért, mert atyja hadtestparancsnok volt és Mária-Terézia lovag, másodszer meg azért, mert veszedelmes vérmérséklete daczára is áldott jó fiu hírből állott. Tudom, hogy ez ellentmondás, — de nem tehetek róla, úgy volt.

Az asszonyokat a maga módja szerint szerette. Ha egyik megnyerte tetszését, azt minden férjre, apára és udvarlóra való tekintet nélkül, arczátlan naivitással meg is mondta neki. A házasság institúciójáról csudálatos nézetei voltak.

— Az én áram egy millió! mondta egyszer. Éppen annyira van szükségem. Egy kerek millióért talán elvenném a sátán öreganyját, olcsóbban azonban milói Miaszszonyunkat sem....

Sokan megbotránkoztak e cinikus szavakon, voltak azonban elegenden, akik meg voltak róla győződve, hogy Reögh elébb-utóbb rá fog bukkanni arra az asszonyi nábobra, aki megfizeti érte ezt az árt.

A vármegyei majálison történt az a nevezetes eset, hogy a hadnagy megismerkedett Ada kisasszonynyal. Egy ezredorvos leánya, szegény, de szakértők állítása szerint ennivaló csinos gyermek. Az egész Ada kisasszony különben, hozzászámítva a magas czipősarkát is, alig ütötte meg a négy lábot. Kicsi termete elbájoló mikroszkopikus arányokban nőtt, keze, lába szinte nevetségesen kicsi volt. Nagy csak egy dolog volt rajta: a szeme. Olyan volt, mint azok a csodacsinos babatündérek, a kikről a jó gyermekek karácsony éjszakáján szoktak álmodni.

Mikor ez a két emberfia a négyes során szembe került, meghökkenve nézett farkasszemet. Reögh csodálkozva szivta fel fogai közt a levegőt, Ada kisasszony pedig méltóságteljes indignációval fordította el a fejét. A pihenő óra után megismerkedtek egymással. Az óriás végigkeringőzött a babatündérral a tánczhelyen, a honorácziórok ezt fölötte mulatságos látvány számba vették.

A majális után is gyakran kerültek még össze. Idővel valami kordialis, bajtársi viszony fejlődött ki köztük.

A hadnagy jóakaró elnézéssel bánt Adával, mint a medve a ketreczébe tévedt egérkével, Adának viszont hízelt a tudat, hogy ő, ki a Ballagi-szótárt se tudta erőlködés nélkül a polczról leemelni, bizonyos hatalmat nyert az éktelen erős medve fölött.

A minék jönnie kellett, az csakhamar bekövetkezett.

Valami kiránduláson voltak a hegyek közt. Ada jókedvében megmászott egy sziklát, odafenn megijedt a saját bátorságától és nem tudott többé lejönni.

— Reögh, segítsen! — kiáltotta, félénken billegetve karjait.

Reögh segített is. Hanem mikor a karjaiban tartotta a leány pehelykönnyű természetét, az ég tudná, hogy mi lelte! — szó nélkül összecsókolta az arcát, meg a száját, mint egy pólyás babáét szokás.

A szegény Ada majd meghalt ijedtében és szegyenében és pirulva, zokogva és fuldokolva védekezett az erőszakos medve ellen. Reögh maga is belátta, hogy bolondot tett és udvarias bocsánatkérésre fogta a dolgot. Becsületszavára erősítette, hogy maga sem tudja, hogyan történhetett ilyesmi, de mivel a baba csendes bűgással tovább sirt, dühös kétségbeeséssel rivallt rá: Hát nem szeret?

— Szeretem, hogyne szeretném, — dadogta a megszeppent Ada, — de azért ne fojtson meg!

II.

A hadtestparancsnok ur ő nagyméltósága kurtán számárnak deklarálta a fiát, mikor az Önlevező czimű tanulságos könyv segítségével fogalmazott mintalevélben tudtára adta, hogy nőül óhajt venni egy Ada nevű szegény, de tisztességes hajadont.

A hadnagy nyolcz napig tanakodott, hogy magát löjje-e csak főbe, vagy forgácscsá zúzza-e mindjárt ezt az egész hitvány világot? — végül meggondolta magát és egy másik mintalevélben harmincezer forintot kért kölcsön egyik csillagkeresztes nagynénjétől, becsületbeli adósságok fizetésére, különbeni öngyilkosság terhe alatt. A családi tanács föllélegzett és ama reményben, hogy azt a másik ostobaságot immár kiverte a fejéből, megküldte neki a kívánt összeget.

Reögh a pénzt letétbe helyezte és nőül vette Ada kisasszonyt. A távirati uton érkezett apai átok egy cseppet sem zavarta a vőlegény széles jókedvét.

Mire a hadnagy ur és a hadnagyné ő nagysága rövid szabadságukról visszatértek a faluba, hol svadronjuk állomásozott, csodálatos egy házaselet kezdődött. — Az asszony szenvedélyesen ragaszkodott férjéhez és mivel szerelmébe egy jó adag gyermekes félelem is vegyült, vakon teljesítette minden szeszélyét. Reögh viszont jól érezte magát a korlátlan hatalmu pater familias szerepében és placet-jogával belekotnyeleskedett a háztartás legaprólékosabb kérdéseibe is. Az egész háztartás pedig fölötte emlékeztetett ama gazdálkodásra, mit két gyerek művel, ha összeáll házasságot játszani.

Alkonyatkor rendesen a falu végén lehetett őket találni. A hadnagy a fűben heverészett, órával a kezében, neje pedig líhegve futott fel-alá a fasorban, gyöngö vallán irgalmatlan nehéz vasrudat hurcolva.

— A kis babának gyöngö a melle, — magyarázta Reögh a kíváncsiaknak, — edzeni fogjuk.

Az edzés érdekében Ada a vadászatra is elkísérte férjét, halálra fáradtan gázolva utána a sásban és czipelve a vacsorára szánt szalonkákat, melyeket a hadnagy csalahatatlan biztossággal durrantott le röptükben. A vadász szákmányt otthon közös erővel készítették el.

A konyha volt különben a háztartás leggyöngébb oldala. Takarékoságból az inas mellett csak egy cselédleányt fizettek és mivel a kis baba szakácstudománya még a kísérletezés stádiumában volt, Reögh, aki mindenhez akart érteni, előszedte a táborigyűjtött tapasztalatait, háznépe és vendégei nem kis rémületére.

Egy nap eszébe jutott, hogy megtanítja a feleségét lovagolni. A szegény Ada semmiféle sportérzékkel nem bírt és maga volt a testté vált gyávaság, de azért néma megadással emeltette magát a tizenhét markos irlandi hátára, minden prüszkölése halálos félelemmel töltötte el a szívet.

— Fel a főt, kis baba, ki a mellet! — hangzott aztán heteken át. Reögh, ki a félelmet csak hírből ismerte, feleségéből egy második Renz Oceánát akart csinálni.

Egyszer egy vadász-kirándulás alkalmával ketten egy szénaboglya tetejére másztak uzsonnálni. Reögh állítása szerint onnan felülről igen szép kilátás nyílt a kaszárnyára. Mikor Adának ismét le kellett volna jönnie, a meredek létra láttára egyszerre elvesztette minden bátorságát.

— Ugorj le, majd felfoglak, inditványozta Reögh. Ada nem mert. A hadnagy komolyan megharagudott és felrugta a létrát. Most már vagy leugrik vagy fen marad az ezüst-lakodalmáig.

A kis baba szája sirásra állott, de amint férje haragosan villámló szemébe tekintett, lehunyta pilláit és Isten nevében levetette magát a mélységbe. Férje felfogta mint egy labdát, aztán homlokon csókolta és talpra állította. Ada dobogó szívvel, sápadtan és mégis boldogan mosolygott.

A kapitány véletlenül éppen arra lovagolt és tanuja volt a jelenetnek.

— Vétek volt ezt a szegény kis bolondot odaadni annak a medvének, dohogta magában.

III.

Reöghnek az őszi gyakorlatokra kellett mennie ezredével. Először esett meg életében, hogy nem vonult szívesen a táborba. A szegény Ada nagyon kritikus időszak előtt állt, Reögh pedig meg volt győződve, hogy ő reá most nagy szükség volna odahaza.

Mikor a svadron kivonult a faluból, nehéz szívvél intett fel az ablakba, honnan Ada kisírt szemmel és szorongó szívvel tekintett utána a hajnali ködbe.

Három hét múlva a gácsországi táborban éjnek idején vad riadás támadt, mintha orgyilkos kozákok törték volna az alvó harcosokra. Pedig csak Reögh hadnagy robotgott végig a tisztibarakon, távirattal a kezében.

— Hej, urak, gyerekek! keljtek fel, mindenki keljen fel, — apa vagyok.

A tábori kantinek gyertyái kigyultak, hajnalig pedig elfogyott a kantinos egész borkészlete, ráadásul egy pár tuczat pohár, asztal és egyéb törékeny holmi.

Megint három hét múlva véget értek a gyakorlatok. Mig az ezred lassan a magyar határ felé vonult, addig Reögh hadnagy, szabadságlevelével a zsebében, már az alföldi róna közepén gorombáskodott a vasuti állomásfőnökkel, állítólagos vonatkések miatt.

Késő este ért haza.

Kardcsörömpölése felverte az egész házat. A kis baba kaczagva és sirva futott a nyakába. A hadnagy az asztalra állította a feleségét, hogy közelebb érje. Az asszony csudálatosan megszépült az alatt a hat hét alatt. Mintha megnőtt volna; a vállalai is fejlődtek, a sze-

mei csillogtak, az ajka vérpiros volt. — Testi épcege érdekében félbe kellett szakítani az üdvözlést.

— Hol van a poronty? kiáltotta Reögh.

Ada végre lélegzethez jutott s ajkához emelte ujját.

— Pszt! ne kiálts!

— Eh, mit! — látni akarom a kölyköt.

Ada ijedten csitította.

— Hallgass, ha mondom! Majd aztán....

— Asszony, a fiamat! bömbölte a hadnagy.

— Befogod a szádat, te medve! csattant ki mérgesen a kis baba.

— Hohó!

A hadnagy elképedve nézett párjára, ki egy orosz-lán-anya bátorságával tekintett villogó szemébe, miközben hüvelykujjával vállán át a hálószoba ajtajára mutatott.

— Meg akarod ölni a gyermekedet?

— Beteg? suttogetta a férj rémülten.

— Nem, hanem alszik.

A pater familias meghunyászkodva hallgatott.

A mit e pillanatban csak sejtett, az csakhamar szomorú valóságnak bizonyult: az egész háztartás, de főleg a családfő helyzete nagy változáson ment át. Jogait az a csöpp zsarnok bitorolta, aki naponkint tizenhat órát aludt, négyet szopott és négyet visitott és akinek a kedvéért az egész ház lábujjhegyen járt és suttogetta beszélt.

A hadnagy egyszer-másszor még tett ugyan lázadási kísérletet, de mindannyiszor szánalmas balsikert aratott. Egy-egy hangosabb szavára Ada már a gyermekszoba felé emelte kezét: meg akarod ölni gyermekedet? Ez leverte Reöghöt a lábáról.

Ada nem ért már rá se lovagolni, se tornászni.

Ha férje este társaihoz készült a kaszárnyába, utána futott:

— Te! sokat ne igyál, csendben gyere haza.

Ha lármát csinálsz, megijed a gyerek....

Egy Reögh pedig nem megy a vendéglőbe kávézni inni. Ha nem ihatik kedve szerint, inkább otthon marad.

Ha pedig vadászatra lovagolt, neje utána szólt:

— Te! ki ne törd a nyakadat. Gondolj a gyerek jövőjére....

— Azt fogom kitörni, amit akarok, morogta a hadnagy. Mikor aztán a rókahajszu hevében nekivágtatott az ördög árkanak, közvetlen az ugrás előtt eszébe jutott a gyerek, félrekanyarodott, és mivel senki sem látta, kantáron fogva vezette lovát a tulsó partra.

Néhány hét múlva Ada végre megengedte, hogy hozzányuljon a gyerekhez.

Később ő maga adta oda neki, mondván: nesze, hurczold a bocsodat, én már nem bírom el.... A kapitány, aki éppen látogatóba jött, e családi jelenet láttára a kezében felejtette a kilincset, az ezredben pedig e naptól fogva az a hír terjedt el, hogy a szegény jó Reögh papucs alatt van.

A kapitány vállalta el a komaságot. A szent szer-tartás alatt elzsibbadt mind a két karja. Mikor pedig a víz megérintette az uj hívő homlokát, olyanféle hangot hallatott, mintha egy trombitás teli tüdővel fujná a rajta-rajtát.

A nagyszámu ajándékok közt, melyekkel Adának ez alkalomból kedveskedtek, volt különben egy ismeretlen kéztől küldött idomító-korbács is. A korbács csinos ezüstgombjába e felirat volt vésvé: »A jeles idomító-nőnek.«

Reögh sokáig életre-halálra kutatta a merész tréfa szerzőjét. Mikor azonban a gyanuja a kapitányra esett, agyonhallgatta a dolgot.

— Vigye el az ördög! mondta Adának. Csak nem fogok beletüzni egy családapába.

Egy hirre.

Felcseperedtél kis leány már
S a házikisasszonyt adod —
Vevém a hirt s kimondhatatlan
Jókedvű és boldog vagyok.

Az én leánykám nagy kiasszony,
Már hosszú szoknyát is visel,
Baljába' sikkes zöld napernyő,
Kézén huszgompos keztyűvel!

Ha sétál a szép Dunakorzón
— Mellette baktat a Madám —
Végigtekint a bámulóin
S gyönyör ragyog ábrázatán!

Hallom, hogy eljár fényes bálba
S királyné is volt többszörön,
Versengnek érte cifra majmok —
Oh mily dicsőség, mily öröm!

Sietek is meglátogatni
Én régi, kedves lányomat —
Lehet, hogy rám selypit Madámja:
»A kiasszony ma nem fogad!«

Lenkei Henrik.

Tavaszi séták.

Patina.

Az idők folyamán nagyon konservatív emberré váltam. Az első vasárnapom, a mikor tavaszi kabátban parádézhatik az ember, előkeresem azt a bizonyos világos felöltőt, amely lyrikus hangulatba ringatni van hivatva a tulajdonosát, rozsdá színű keztyűkbe bujok, újjaim közé veszem a könnyű olajfa-pálczát és évről-évre következetesen kiballagok a városligetbe a felséges nép közé. Végigjárom a Paprika Jancsik birodalmát, elbolyongok a szerelmes párok buen-retirojának sűrűségében, elhibázok egy-két tojás-héjat gyakorlatlan kezemmel, megeszem a drót-szigeten egy adag hónapos retket vajjal s azután — re bene gesta — porosan, fáradtan haza ballagok és kék czeruzával kihuzom naptáramból a *városligeti kirándulást*.

Ez idén is így cselekedtem. Mikor hűségesen végigcsinálva rendes programom minden számát, elfáradtam a hosszas barangolásban, ott, hol az Andrassy-ut hosszú gégéje a városliget hatalmas szájába torkollik, ezen a legkevésbé poétikus részen, egy üres padon helyet foglaltam.

Körülöttem nyüzsgött az élet, mint a mikroszkopikus vízcseppben. Gurultak a gömbölyű lapdák és hempergtek a gömbölyű bábék, ezek a legkedvesebb tavaszi bogárkák, a kiket az első langyos napsugár mind ide csal a házak setétjéből. A szomszédos padon egy Stuart-főkötős urasági szakácsné csicsergett a párjával. A vastag őrmester végtelen gyengédséggel minduntalan édes nokellijának nevezte s-hogy illusztrálja is a gastronomikus hasonlatot, szapora kézzel csipkedte, mint valami szorgos háziasszony a szedett nokedlit. A kis tejcsarnok közelében tipikus soubrette-arcu kis grizett bibelődött akaratos napernyőjével, kaczer poseban egy fának dőlve s igen érdekesen illusztrálva, hogy a fekete harisnyákkal mennyire harmonizál a hazafiatlan színű sárga szalagkötő. Telt idomai szinte kibugygyantak a nagyvirágos battiszt ruhából és látszott arczán, mennyi gourmandiséggel élvezti a kéjencz, hús szellő betolakodását a könnyű

szöveten. A faszorban eldobott szivarvégeket füttyörészve gyűjtögette a gyermekfauna rigója, egy vizslaszínű suszterinas. Az utszélen meg féllábu, vörösképi cseh verklis ácsorgott és az aktualitás kedveért a *Tavaszi hullámok*-at játszotta folytonosan.

A verkli nyikorgott, a lapdák gurultak, a bábék kaczagtak, a Stuart-főkötő bóbítája ficzánkolt, az őrmester csipkedett, a suszterinas füttyölt, a kis grizett verte a taktust a lábával, én meg önkénytelenül valami unott, szomorú mosolygásra vontam az ajkamat.

Persze tavasz van! Ennek örülnek a kaczagó gyermekek és a munkaszünetelő polgárok, daczára, hogy ez az igézetes tündéraszony még nagyon pongyolán mutatja be magát. A birnami virágos erdők még nem mozdultak meg és a zöld ár még nem folyt le a hegyekből. A bokrokon csak itt-ott fejlődik a nyirkos levél-embryo, körülöttem mindenütt kopasz fák és a kopasz fákon kopasz verebek. A szikes sárga földből elvéve ütődik ki egy-két csenevész, magányos fűszál mint borotvátlan arczon a ritka, merev tüske. A tó szélén egy itt késett varju melankolizál magában, mint boszantó, csűf sajtóhiba egy elegans sonettben. Nincs itt még egyéb a tavaszról kevés langyos, fényes levegőnél és ezek a jó emberek mégis megrészegülnek tőle. Hát én, s miért csak én, maradok fáradt, érzéketlen?

Két fiatal ember haladt el lassu, vontatott lépésekben előttem világos felöltőben, rozsdaszín keztyűkben, ezüstfejú olajfabottal a kezükben. Mikor megláttam azt a szomorú, unott testvér-mosolyt az ajkukon, egyszerre megtaláltam a feleletet.

Igen, volt idő, mikor én is odaadtam utolsó hatósomat az első sátnya ibolyáért és több, igazibb gyönyörűséget találtam ennek a láthatatlan tündéraszornynak a megjelenésében, mint most a legédesebb, legillatosabb szeretőben. Volt, elmúlt, hamar elmúlt, mint valamennyinknél, akik ebben az óriási háztömegben nem kapával és ásóval szerezzük meg a mindennapi kenyeret, akik úgy élvezük az életet, mint a zamatos rajnai borokat, amelyek bouquetját csak akkor érezzük, ha már lenyeltük az édes cseppeket.

Olyanok vagyunk, mint a mogorva szürke archaeologok, ezek a szellemi sakálók, akik elmúlt századok holtesttét kaparják ki, hogy lakmározzanak belőle. Dohos szétmálló foliánsokba temetkezünk és bosszusan lökjük félre a jelennek kezünk ügyében fekvő tarka, színes, kaczagó lapjait. Megöregszünk időnek előtte és az öreg emberek szokásaként, bár az új tavasz még mindég meghozza a cseresznyét, a fakadó czentifóliákat és az új Timéát, az elmúlt tavasznak cseresznyéjét, rózsáját és Timeáját emlegetjük.

Ez a rengeteg város, ez az óriási aszalókemencze, amelynek telhetetlen gyomrába, mint friss, egészséges, duzzadó gyümölcsöt vetnek be bennünket, hogy rövid idő múlva összetöpörödjünk, minden izt és nedvességet elvesztve, kerüljünk ki belőle. Alig töltünk a falai között néhány esztendő táz munkában, vagy lázas élvezetben — mert itt tertium non datur — érezni kezdjük, hogy valami nyomasztó fanyar szűkeség tapad reánk mindenütt, ez árad felénk a fenséges filozófusok foliánsaiból és a karcsu nyaku pezsgős-pohárból, egyaránt valami öreges nehéz szűkeség, amely nem a hajunkra rakodik, hanem a lelkünkbe.

Könyvtárak csendes szekrényei között búvárkodva, homályos, rossz levegőjű irodák asztala mellett görnyedve, a báltermek parkettjén repkedve, a sétaterek aszfaltján portyázva száll, száll észrevétlenül lelkünkre az a szürke, élődi patina, amely a világvárosok pompás bronzszobrait rövid pár év alatt vastagon belepí és megfosztja minden színétől, zománczától. Setéten, mere-

ven bámulunk a tarka, kaczagó verőfényes világba, odanőve a multak porló gránitjából emelt piedestálunkhoz, érzéketlenül a napfény, az illat, a kaczagás iránt. És visszasírjuk azt az időt, mikor még mindezt mi is élvezni tudtuk.

... A verkli még egyre nyikorgott, a lapdák gurultak, a bábék kaczagtak, a suszterinas füttyölt, a kis Ninon még egyre mutogatta fekete harisnyáit. Csak az én két világos felöltős kollégám vészelt el a távolban. Én is feltápázkodtam a padról s mialatt fáradtan, porosan haza ballagtam, amint szinte haragosan gondoltam azokra, akiket ma kaczagni és vigadni láttam, éreztem, hogy ma is vastagodott lelkemen az a folytonosan terjedő, rideg, szürke patina...

Kálmán.

Knopfmacher.

(Elbeszélés.)

Írta: HERMAN OTTÓNÉ.

(Folytatás.)

Ármin pedig ezalatt az íróasztalhoz ül és Czeczil levéldobozából egy papirt kivonva, izgatottan ír:

»Czeczilem! Nem fogok tovább várni. Nem bírok — nem akarok. Eddig is gyávaság volt. Holnap eljövök és megkérem szülőitől kezét. Vagy megtagadják, vagy nem — a vergődésnek így, vagy úgy vége szakad. — Ármin.«

— Móríc fiam, ezt a levelet add át a kis mamának, mondá, miközben lezárta. Én most megyek. Servus. Úgyes légy.

— Pá, kis papám! Hát nem köszön a mamáéknak? Ugy-e, maga most nagyon haragszik? Eljön holnap? Én is haragszom arra a csúf vastagra. Mindég barackot ad a fejemre, mikor a kis mamával akarok menni, ha a kertben sétálnak. Nem is fogadom el a lovacsát, amit ígért, a cukkerlit is visszaadnám neki, de — megettem mind! — fejezé be bűnbánóan.

Ki mondta ennek a fiucsának, hogy ez a két férfi gyűlöli egymást? Senki. Amit látott, azt nem értette, és ösztöne mégis kiérezte abból az igazat. Csodálatos néha a gyermekek megfigyelő, következtető képessége.

Czeczil késő este, fáradtan vonult szobájába. Fáradtan, de boldogan. Diadalmas mosolygással vetette magát a kandalló előtt álló alacsony zsolyéba s fejét kezére hajtva, szeméit a lobogó lángba mélyesztette.

Az uraság kocsija csak most gördült ki az udvarból; még hallatszott a kutyák csaholása, amint azt rendszer szokásuk szerint a kis hidig elkisérték. Szegheő Peti a pusztán töltötte az egész estét. Vacsora alatt — mint mindég — ma is az ő oldalánál ült, s a maga módja szerint — igen határozott, félreérthetetlen mód — udva volt neki. Kenyérpelyókkal dobálta; poharába töltött; tányérját elcsente, aztán a magáét adta helyette; székét oly közel tolta, hogy könyökeik minduntalan érintkeztek — majd oda tartotta saját poharát Czeczil ajkához s ahol az megérintette, ugyanott ivott ő is belőle lassan, kéjesen szürcsölgetve.

Mindezt egyenkint már nem először vitte véghez a nemes ur. Czeczilnek elégszer volt alkalma, ha nem is ilyen sűrű egymásutánban, de azért untilg átszenvedni ezt a hódítási repertoirt. Hanem az, amit ez est folyamán egyszer beszédközben — mintegy véletlenül — száján, kiszalasztott, az egészen új volt, olyan új és kábitó, hogy Czeczil mámoros lett tőle.

Épp arról beszélt az uraságnak, hogy a gazdasági kertet jó volna az udvartól eleven gyepüvel elválasztani

s a kastély előtti tért pázsittal bevonva, diszbokor csoportokkal ékesíteni.

— Minden meglesz, szépség! Minden, úgy ahogy maga kívánja, *mikor maga fog itt parancsolni*...

És ő megdöbbenve, de külsőleg nyugodtan rászögezte nagy kérdő szeméit:

— Mikor lesz az? kérdé ártatlan mosolygással.

— Az is csak magától függ.

Czeczil alig hitt fülének. Ismét kérdezni akart: hogy érti ezt? de a hang elfult torkában, füle zúgni, halántéka lüktetni kezdett és ő biborpiros arczzal, lesűtött szemekkel ült és hallgatott.

És Szegheő Peti láthatóan gyönyörködött szavai hatásában; a szokottnál is merészebb lett; az asztalterítő védelme alatt fölkereste a lány kezét s vasmarkában majd hogy szét nem roppantotta. Czeczil pedig mosolyogva, sziszszenes nélkül túrta — talán viszonzta is a szoritást, csak akkor húzódott egy kissé odább, mikor finom cipőjén keresztül nagyon is közel érezte az urasági bagaria otromba talpát.

Most pedig itt ül a tűzvilágnál, egyedül, álmadozva. Képzeletében látja magát, amint a kastély ragyogó terméin, diszes vendégsereg közötti, suhogó uszálylyal végig-végig halad, ő — ő *Szegvári Szegheő Péterné*, a derzsii és láposi puszták urnője!

De hát lehetséges-e ez?! Hisz még álomnak is káprázatos.

Pedig az az ember úgy mondta, úgy értette — hogy is lehetne azt másképp érteni:

„*Majd mikor maga fog itt parancsolni.*“

És végre is miért ne parancsolhatna? — fűzte odább. — Nem elég szép, nem elég művelt, nem eléggé nagyurias talán? Oh, nagyon is — egy *olyan* emberhez! s itt önkéntelenül összerázkódott, mint akit undor fog el.

Mit szólnak majd a büszke gentry-kisasszonyok, kik most az utcán fejbicczentve fogadják köszöntését, mikor majd itt ő, a *Róth Czili*, a megvetett, de szépségeért irigyelt zsidóleány lesz az urnő. Hogy fogják majd keresni barátságát s milyen kegyetlenül adja vissza nekik a kölcsönt kamatostul.

És az a háztartás... egész kis udvara lesz; inas, kocsis, szakács, házvezetőnő felett rendelkezik majd; haját komorna fogja este lebontani és kifésülni, vállfűzőjét is az nyitja fel, nem mint most, ő maga, mikor végre az agyonsarkalt fantáziától elgyötörve, rászánta magát, hogy nyugodni tér.

Álmodozását tovább folytatva, gépszerűen vetkőzni kezd. A szétkapcsolt derék nyílásán egy levélke hull a szőnyegre. Czeczil fölveszi. Ármin levele volt, mit kis öcscse titkon csusztatott kezébe, s ő olvasatlanul keblébe rejtve, egészen el is felejtett.

Nem első ily módon hozzájutott levélkéje volt ez az ifjunak, de azt hiszem, hogy valamennyi között egy sem okozott ilyen csodálatos hatást erre a gyönyörűséges Éva leányára.

Kezében tartotta és nézte, kedvetlenül nézte egy ideig, anélkül, hogy mint régen, mohón fölszakította és olvasta volna. Hisz úgy is tudja, mi van benne, fejezé ki egy könnyed ajkpittyesztés: lángoló, szenvedélyes, enyelgő, bohókás, gyöngéd, szerelmitas szavak, ígéretek, könyörgések, türelmetlenség, zugolódás, megnyugvás és kétségbeesés — mint a többiben. Lehet hogy mindez ma egy kis szemrehányással, sőt féltékenységgel fűszerezve.

Perczre maga előtt látta Ármin szép, szellemes arcát, lángoló szeméit, elegáns sugár termetét, aztán azt a *másikat*, aki mindennek ép az ellenkezője és — mélyen fölsóhajtott:

Miért is nem lehet *azt emennek* a helyébe tenni! de hát — nem birhat az ember mindent, amit óhajt, és

okos leánynak csak annyit szabad óhajtani, amennyit bírhat.

Föltépte a boritékot és meghökkenett kissé, a levél rövidségét látva.

Mikor aztán tartalmát átfutotta, a meghökkenésből valóságos megdöbbenés lett.

Csak ez hiányzott... csak ez kellene *most* neki! Hogy megkérje kezét az a boldogtalan. Anyja, kinek legtávolabbi sejtelve sincs a viszonyokról, magánkívül lenne haragjában. Milyen faggatózás, védekezés, mennyi szemrehányás, magyarázgatás, szóval beláthatatlan komplikáció következnek ebből.

És most... épen *most!*

Nem, ez lehetetlen, Ennek nem szabad megtörténni. Izgatottan kezdett föl- s alájárni szobájában. Olykor meg-megállott, homlokát dörzsölgetve. Aztán egyszerre mosolyogni kezdett, és vetkőzését befejezve, nyugodtan szállt ágyába.

Terve kész volt. Hazudni fog. Holnap azt mondja Árminnak, hogy ő ma este beszélt az anyjával és az hallani sem akar *ilyen* házasságról s így beleegyezésére ne is számítsanak mindaddig, míg Armin *nevét, hitét* meg nem változtatja.

»Ezt pedig ő nem fogja megtenni«; tevé hozzá diadalmasan.

Nem is kell tulságosan belemélyedni a macskák biológiájába, a mindennapi élet tapasztalata rátanít arra az élettani igazságra, hogy egy tökéletes macska sport-szenvedélyét csupán csak az eleven, ürge, ravaszkodó egér izgatja és tartja lekötve. Míg a megkaparított áldozat nagyokat szökik, futni, menekülni, rejtőzni igyekszik, a hivatását jól felfogott macska csupa elaszticitás, csupa hajlékonyság, kellem, csupa tűz és leleményesség. Amint azonban az egérke kezdi megadni magát sorsának, fáradtan, pihegve meg-megül egy helyen s csak ritka időközönként, akkor is csak a macskatalpak gyöngéd nógatására ad némi életjelt, az ádáz sportszenvedély megcsappan, kihül s elfordulva, a régítől, új tárgyban újabb ingert keres.

Nos hát a mi szép *cziczánk* megtalálta a maga vaskos mezei egerét és vadászott is rája minden erejéből. Hisz az a másik, a szubtilis, finom házi egérke, az ott feküdt régóta lábainál, teljes megadással; mit kezdjen *most* azzal, mikor elejétől fogva tartaléknak szánta — bekövetkezhető egérszűk esztendőkre. Hogy lehetne most komoly célja vele, hisz azt minden józan-eszű ember tudja, mi a különbség a mezei egér közt, kinek tárházában garmadával áll az étel, meg a *templom egere* közt, kinek szegénysége ősidőktől fogva közszájon forog. Pecsenyének bizony vékonyka falat az utóbbi, de azért célszerű lesz szemmel tartani arra a nem remélt esetre, ha az a *másik* — a mezei — valami módon mégis ki találna siklani.

Czeczil bölcsen tudta, hogy ha azt a boldogtalan nem sikerül megakadályozni, hogy kezét megkérje, az elutasító válasz után — ami pedig előre látható, — annak a háztól ki kell maradnia és akkor — vége a tartaléknak s azzal a kettejük közt levő titkos szerelmi intrigának, annak az édes, kellemesen izgató fűszernek, amit egyszer megízelve, olyan nehéz nélkülözni, s ami nélkül az élet, legalább egy darabig, izetlennek, sivárnak tetszenék, minden más irányban folytatott, ha mindjárt sikeres — egerészet daczára is...

Ilyen volt ez a lány. Nem jobb és nem is rosszabb, mint aminővé egy üres szívű, nagyralátó anya és az annak számító eszével megteremtett abnormis körülmények nevelték.

Komor őszi délután volt, mikor Czeczil a kis Móriczczal kézen fogva a Tisza felé vette útját, hogy —

mint egy idő óta annyiszor tette — a parthoz kikötött tutajról, mely nyáron a fürdőház bejáratául szolgál — a fiatal mérnök kocsiját az országuton minél messzibbről megpillanthassa. Ma azonban nem az a pár sebtén váltott szerelmes szó, meleg kézszorítás reménye vezette, ma esze, ügyessége, ravaszsága fognak kezét egymással, hogy a kényes, bonyolult helyzet szálai valahogy és pedig szakadás nélkül legombolyíthatók legyenek.

A novemberi rövid nap már nyugvóra készült, anélkül, hogy sugara reggel óta csak egy percze is áttört volna a sűrű, szennyesszürke felhőburkolaton, mely lomhán terült szét az égbolt unalmas végtelenjén. A lány izgatottan haladt a kopár szántóföldeken át a sárgult avarral szegett, szélesre taposott gyaloguton, mely a Tiszához — a pusztai lakók rendes sétahelyéhez — vezetett; kis öcscse szapora csevegésére rövid, egytagu feleleteket adva — néha még olyat sem. Utjában sehol semmi, amin szeme, bár pillanatra, kedvtelve megpihenhetett volna. Ember, állat korán fedél alá vonul ilyenkor... a puszta mélységes csöndjét csak egy-egy varju panaszos károgása s két távol eső komondornak hoszszan nyújtott, kitértő feleselése zavarta meg.

Még alig mult négy óra. A mérnök ötig nem hagyhatja el a hivatalt, s akkor egy fél órába telik, míg a pusztára kiér. Czeczil tehát korán jött ki a lesőbe, de mindegy! várni fog; otthon már nem volt maradása. A félelem, hogy hátha el találna késni, úzte, sarkallta.

A Móricz gyerek el nem maradt volna tőle egy világért, ha megsejdité, hogy Armin papa elibe kell menni. De ő sem hagyta volna otthon, főképp most nem. Titoktartásáról meg volt győződve, mint a magáérol, hisz mindkettejük s azonfölül az Armin papa érdeke kívánta. Az okos és forrón ragaszkodó gyermek ösztön-szerűen átértette ezt. És maga sem tudta, miért, Czeczil a gyermek jelenlétéből vigasztalást, erőt merített e szomorú, sivár magányosságban.

Már jó ideje mult, hogy a part hosszát gyors tempóban alá s fel méregették, időközönként a tutajra lépve, hogy arról az országutra minél messzibbre láthassanak. A nyirkos föld párázata emelkedni, majd lassan terjedni kezdett, előbb a messzi partok lombtalan füzrekettyéit, majd a vizet is bevonva sűrű fátyolával.

A megáradt Tisza agyagszínű hullámai kavargva, zsongva hömpölyögtek el mellettük. A varjak elültek — majd a kutyák is elhallgattak; a nyomasztó csönd egyedüli zenéje immár csak a rohanó habok rythmikus csobbanása, amint a ringó tutaj gerendáihoz ütődve megtörnek. A köd ijesztően terjed. Távolból még olykor fölfölcsillan egy vérvörös láng reszkető fénye, mit valami csőszkunyhó-árva lakója, vagy elkésett vándor élesztett magának, vigasztaló társul — majd azt is elnyeli a telhetetlen szürke homály, mely egyedüli ur akar lenni a tájon.

Czeczil ismételve órájára néz. Öt óra elmult, majd fél hat is. Nem hogy kocsit, de még az országutat sem lehet kivenni többé. Sűrű vak homály föld mindent már tiz lépésnyire körültek.

A gyermek — bár titkolja, vaczog a nyirkos hidegtől, maga Czeczil is végig-végig borzong olykor — tán az izgatottságtól is — és még mindig vár, remél, marad és biztatja magát, hogy nem hiába.

Vége hatot üt a kastély tornyocskájában az óra. Valaminek történni kellett. Armin nem jött ki, annyi bizonyos. Ha a köd miatt esetleg nem láthatták is meg kocsiját, de zörgését okvetetlen hallaniok kellett volna — az ut erre vezet a kastély felé.

— Menjünk Móriczkám, szól a leány fázós didergő hangon — de ugyanazon perczben léptek nesztét hallja a part felől közeledni.

— Czeccil... Czeccil! Hol vannak? Merre vannak? kiált egy rekedtes hang, oly tompán, mintha a föld alól jönne.

— Istenem, ez Ármin! És a kastély felől jön... s mint a villám cikázott át agyán a gondolat: késő minden, megelőzött...

— Itt, itt Ármin papa! A tutajon. Várjuk — magát várjuk, oh, már olyan régóta!

Csakugyan ő jött, Ármin. Ködben imbolygó alakjának csak körvonalaait vehették még ki, a részletek teljesen elmosódtak. Járása azonban nem az az ismert ruganyos mozgás. Roskadozó vánszorgás az inkább, mintha nehéz teher súlyát emelné vállán.

Azt emelte... nem vállain — keblében: saját összezúzott szíve romjait...

Percz mulva mellettük állt a gerendákon. Megragadta a lány felé nyújtott jobbát és hosszan megcsókolta.

— Czeccil, én szerelmem... vége, vége mindennek!

— Mi történt? Honnan jön erre? beszéljen hát az isten nevére...

És Ármin gyorsan, szakadozva, el-elfulva beszélt. Elmondta, hogy égve a türelmetlenségtől, hogy sorsát mielőbb ismerje, nem hajtotta erre körül a rendes uton, hanem a keresztnél bekanyarodó rövidebb, bár járatlan dűlőutat választotta. Így történt, hogy Czeccil és öccse őt itt hiába várták.

A kastélyba érve, egy cseléd megmondta, hogy Czeccil s a kis fiu sétálni mentek a gyalogútra, az ur pedig ép a dohánypajták felé indult. Így ő mindjárt az anyát kereste föl és négyszemközti kihallgatást kérve, előadta jövelele czélját. Meglepetés nélkül, fagyosan hallgatta ki az asszony. Mikor végig elmondta, amiért jött, röviden, sértőn nevetett föl, aztán fejét mélyen meghajította és metsző gúnnyal köszönte meg »ezt a nem remélt megtiszteltetést« -- de mint mondá — a család diszét, reinénységét nem úgy és nem arra nevelték annyi gonddal, hogy »kilencszáz forintos kezdő-hivatalnok lénsasszonya legyen — törvényes maitresse minőségben«.

— Ettől megkímélhetne volna magát, Ármin — mondja Czeccil minden fölháborodás nélkül — ha tovább is szót fogadva, követi megállapodásunkat és vár még egy ideig. Hisz megmondtam régen, hogy gondolkozik anyám erről az ügyről. Sokszor nyilatkozott előttem általánosságban, hogy alkalom adtán konkrét esetben is tudhassam, mihez tartsam magamat. Ugyan mondja meg, mi buzdította ilyen gyors, elhamarkodott lépésre? Miért nem beszélte előbb meg velem?

— Erre egyetlen szóval sem felelek. Ha szíve, *öntudata* meg nem sugja okaimat, úgy hiába beszélnek, nem értené meg soha!

— És mi volt a végszó — kérdé Czeccil, Ármin szavai elől kitérve — mivel váltak el?

— Mivel? ismétlé keserűen az ifju — anyja kezen megmondta, hogy bármennyire nehéz lesz engem, hasznos barátságomat nélkülöznie, mégis — ép e barátság nevében, arra kér, hogy egy időre maradjak ki házából, mert jelenleg igen szép, sőt fényes kilátása nyílt, hogy leányát reményen felül jól elhelyezhesse — az *illető* pedig már is rossz szemmel nézi jelenléteket a háznál, ne rontsam. tehát egy szegény leány jövőjét, szerencsáját.

— Lássa, ezt nyerte önfejtésével. Most már mitevők leszünk?

— Erre is szívetől várom a válasz.

— Nem értem.

— Ez is válasz. És én tudomásul veszem.

— Ármin, ne adjunk föl rébuszokat egymásnak, gondolom, sem az idő, sem a hely nem arra való. Maga

belebonyolított a bajba mindkettőnket, makacsul, szükség nélkül s most úgy látszik, tőlem várja a megoldást. Mondja el hát nyíltan, mit gondol, mit kellene tennem?

— Akarja tudni? és tőlem? Hát megmondom. De mielőtt megmondanám, én kérdezek, én akarok tudni valamit. Feleljen Czeccil: Szeret?

— Azt úgy is tudja.

— Igen, vagy nem?

— Igen....

— Elég.... Kocsim itt vár az ut kanyarulatánál, menjünk oda, üljön föl velem. Fél óra múlva a pályaházban vagyunk, éppen jókor, hogy a gyorsvonatra jegyet váltva, Bécsbe indulhassunk. Mindketten nagykoruak vagyunk. Az én irataim együtt vannak, magammal hoztam, a magáét pár nap alatt beszerezhetem; van emberem reá. Egy hét múlva visszaindulhatunk, vagy ha jobban tetszik, ott is maradhatunk — mint férj és feleség.

— Szép, mind szép édes Ármin, mondja a leány lelkesedés nélkül. És ez a gyermek? Itt hagyjuk a parton, vagy őt is magunkkal visszük?

A növekvő homály daczára Ármin látta az iróniát, mely arcán előmlött, míg ezt mondta, de ha nem látta volna is, hangjából kiérezte. Nem akarta észrevenni.

— Bevisszük nagynénjéhez a városba, az holnap majd kihozza szülőihez.

— És -- és miből fogunk megélni? folytatja a lány könyörtelenül.

— Dolgozni fogok mindkettőnkért....

— Nos — elég a tréfából Ármin! Mert nem hiszem, hogy egy percze is komolyan vette volna ezt az örült ajánlatot, amit tett.

— Ez tehát örülség, amelyre a maga józan fejére nem állhat?

— Soha, soha!

— Isten velünk hát.... örökre.

A lány kinyújtja kezét, hogy még egy pillanatra visszatartsa. Nem *ezt*, nem *így* akarta ő.

De Ármin gyors szökéssel már a partot érte.

— Ármin papa, ne hagyjon itt, vigyen el.... vigyen el! Én megyek magával akárhova, hallja?... sikongott a gyermek kétségbeesetten s egy hirtelen mozdulattal kiszakítva kezét néjje kezéből, Ármin után veti magát. Lába megcsuszamlik.... Egy hangos csobbanás, utánna egy szivtépő sikoly rázkódtatja meg a levegőt....

Ármin visszapillant, Czeccilt látja kinyújtott karokkal, egyedül — a testté vált kétségbeesés megkövült képe gyanánt.

A másik pillanatban még egy csobbanás — Ármin feje fölött csapnak össze a hullámok.... aztán mélységes, halálos csend....

Kis vártatva néhány lépésnyire két fej lebegő körvonala látszik a rohanó habok felett, vagy tán csak káprázat.... képzelet?... Percz mulva eltűnik az is, elnyeli a köd, a távolság homálya....

Czeccil dermedten áll; két kezével hajába mélyed, léleket nélkül, merev szemekkel néz az eltűnt fejek irányában — mennyi ideig? ki tudná megmondani.... neki egy örökkévalóságnak tetszik....

— Hamar Czeccil ide, erre.... erre! hangzik végre a távolból s a leány örült sebességgel rohan a parton végig a hang iránt, míg végre a földön egy fekete mozgó tömeg tűnik szemébe. Közelebb lép, Ármin az, ki térdelve hajlik a kis Móricz hosszan elnyúlt, élettelen testére.

Czeccil némán roskad mellé a földre.

(Folytatjuk.)

Te vagy.

Oh sok, sok éve már, mint játszó gyermeket
Szegény édes anyám sokszor ölébe vett;
Egy angyalról beszélt, aki oly jó, szelíd...
Ő őrzi a kicsiny fucskák lépteit.

És vigasztalt, ha már többé nem lesz velem,
A jó angyal leszál az égből nesztelen,
S mindig velem marad, biztat, véd, gyámolít,
Elűzi szívemből a szenvedést, a kínt.

Mikor egyszer soká, hosszan néztél felém,
Szemedről édesem, felismerélek én;
Elárult az a szűz mosolygás ajkadon:
Te vagy, te vagy az én őriző angyalom.

Mezarthim.

Krónika II.

— április 7.

Kevés a főka.

Engedjék meg ez egyszer a tisztelt olvasók, hogy kényelmessé tegyem a dolgomat. Ezen a pár bevezető soron kívül én nem irok semmit a mai Krónikámból, hanem fogom az ollót és átengedem a szót *dr. Hombár Mihály* hírneves ügyvédünknek, a kinek az *Ügyvédek Támaszá*-ban megjelent cikke bizonynyal megérdemli, hogy *A Hét* laikus közönsége is tudomást vegyen róla.

Nem tekintve a ragyogó stílust, mely *Hombár Mihály* e cikkének különös szépirodalmi értéket is biztosít, teljesen megragadja a figyelmünket a benne lerakott súlyos eszmékkel is, melyek a szociális kérdést új oldalról világítják meg. De *dr. Hombár* cikke nem szorul kommentár-ra, olyan világosan, olyan plasztikusan szól ő maga, hogy minden magyarázgatás csak profánálás számba mehetne. Ime a cikke:

Kollegák, ébredjünk!

Ezzel a szózattal fordulok hozzátok, a jogrend hivatalos védőihez és megtoldom azzal a másik felkiáltással: »Eleget túrtünk, a pohár csordultig megtelt!« Vajon ki lesz közületek oly indolens a saját szent ügye iránt, hogy szózatom keblében viszhangot ne keltene?

Kartársak! Ismerjük valamennyien helyzetünk sanyaru voltát, de túrtuk, mert méltóságunkkal megegyezőnek nem találtuk, hogy akkor, a midőn a társadalmi élet minden terén az emberek és osztályok hiába nyögnek helyzetük súlya alatt, az ügyvédek, mint az intelligencia színe-java, álljon elé a saját sanyaru anyagi helyzetének feltárásával. De most, midőn még a nyomorult, a kulturától annyira elrugaskodott felvidéki tótok is minden jogalap nélkül részesülnek a társadalom és állam pazar gondozásában, a további regardenak a mi részünkről nincs helye. Mi ügyvédek vagyunk, az állam és társadalom oszlopai és ha mi pusztulunk, veszünk, összedől az egész fennálló rend. A mi helyzetünkkel szemben az inséges tótoké szóba sem jöhet, mert hiszen mit veszettek ők? — Krumplit, meg zabot, míg mi intelligenciánknak megfelelően a sültet és portlandit vagyunk kénytelenek nélkülözni.

És mi okozta ezt? — A kormány és az ősi nemzeti közérkölcsök sülyedése.

A kormány első sorban könnyelmű igazságügyi politikájával ásta alá az ügyvédi tekintélyt. Megteremtette a bagatell-törvényt, melynek következtése az, hogy a peres ügyek óriási kontingense kivonatott a mi szakavatott hatáskörünk alól. Pedig a jog és igazság szempontjából

nincs különbség egy husz forintos és egy husz milliós per között és a szegény ember csak úgy szorul a mi szakavatott gyámolításunkra, mint a gazdag. A büntető törvény pedig csak öt évi fogházon fölül büntethető bűncselekményeknél kívánja meg hivatalból a védőt, holott épen a kisebb bűncselekményeknél, melyeknek elkövetői ártatlanabbak a nagy bűnösöknél, volna helyén a hivatalos védelem. Felsorolhatnám így majdnem összes törvényeinket, de fölösleges, hiszen önök, tisztelt kartársak, csak úgy ismerik őket és rákfenéiket, mint magam.

De szükségesnek tartom reámutatni arra a korrupcióra, melyre szegény magyar népünk e törvények következtében sülyedett. A magyar embernek ősidóktól fogva igen kifejtett, finom jogérzete van s tömeges példát tudnék felsorolni arra nézve, hogy inkább az egész vagyont vetette igazságunk serpenyőjébe, sem mint a jussából egy hajszálnyit is engedett volna. Ez a jogérzet — fájdalom — elkopott. Látszik az abból az egyetlen tényből, hogy Magyarországon a pörök száma évről-évre fogy. Hová jutunk így? Mi lesz az igazságból, ha az emberek a törvények iránti bizalmatlanságból, inkább kiegyezkednek, semhogy a mi szakavatott közvetítésünket véve igénybe, érvényesítsék jogaikat az illetékes fórumok előtt?

Pusztulunk, veszünk. Az ügyvédek száma napról-napra megnövekszik, a pörök száma napról-napra csökken. Kartársaink színe, java más foglalkozást kénytelen üzni, hogy megélhessenek. Némelyikük beáll képviselőnek, mások háziurakká lesznek, míg mások államtitkároknak állanak be, csakhogy fentarthassák rangjuknak megfelelően pozíciójukat. Ám ezek az utak, módok csak a kisebbik résznek vannak nyitva, a többségnek nyomorogni kell és a felek zúgolódása illetéktelen befolyást gyakorol annak a kevés pernek a tartamára is, mely még folyamatban van.

Kartársak! A felsővidéki tótokról gondoskodik az állam. A tisztviselő fizetését fölemeli az állam. A professzorok a legkeresettebb tudományos férfiak, az orvosokról gondoskodik maga a természet, bocsátván reánk időnként járványos betegségeket, melyekből az orvosok évekig pénzkelhetnek. Csak mi vagyunk a társadalom móstohái, mi, akik tulajdonképeni támaszai vagyunk!

Ezt továbbra nem tűrhetjük. Indítványozom, hogy az alábbi pontokban összefoglalt követeléseket a kellő nyomattal terjesszük a kormány elé és ne nyugodjunk addig, míg azoknak elég nem tétetet.

Multhatatlanul szükséges, hogy:

1. Az ügyvédek száma korlátoztassék. Az ügyvéd ne a diplomája, hanem kinevezése alapján gyakorolhassa hivatását. Ezzel elérjük azt, hogy az a kevés per legalább kevesebb kartárs között oszlik meg.
2. Töröltessék el a bagatell-törvény. A legcsekélyebb összeg perlésénél is lehessen költségeket felszámítani.
3. Minden fenytő pernél hivatalból állíttassék védő, kit a kincstár tartozik fizetni.
4. Minden jól dotált állami tisztségre csak ügyvéd neveztesse ki. Miniszter is csak ügyvéd lehessen.
5. A polgárok csak akkor léphessenek polgári jogaik élvezetébe, ha kellő számu per megindítása által igazolták, hogy van bennük jogérzésük.
6. Mindennemű hivatalos irás csak ügyvéd által legyen megiratható.
7. Hozattassék be az igazság-adó, melynek jövedelméből perek nélkül szükölködő ügyvédek rang szerint eltartatnak.
8. Az ügyvédi kinevezés együtt járjon egy háztelkeknek ingyenes átírásával, melyre az illető államköltségen épített föl az épületet, legalább is három emeletesnyire.

9. Valamint a házasságok fölbontásánál, ugy a házasságok kötésénél is ügyvédi közbenjárás veendő igénybe.

10. A perek tartama ne függjön a végtárgyalások határnapjától, hanem az ügyvédek elfoglaltságának mértékétől.

Egyelőre megelégedhetnénk ezekkel a csekély koncessziókkal. Idővel, ha ki- és összetartók leszünk, egyéb jogos követelményeinket is keresztülvihetjük majd.

Tehát: Kollegák, ébredjünk!

Dr. Hombár Mihály.

Az ollózást végezte:

Simplex.

Jeruzsálemből.

„Oremus ut cunctis mundum purgeterroribus.“

Mikor most egy éve Egyiptomból a Szentföldre indultam, mindenki azt mondotta, a ki arra járt, zarándokok és turisták, hogy csalódni fogok várakozásomban.

Művészekkel nem találkoztam, pedig ezek bizonyosan az ellenkezőt állították volna, mert kinek van forma és színérzéke, vagy akit érdekel az emberek szív- és kedélyvilága, ezer változataival, megmagyarázhatlan ellentéteivel, azt lehetetlen, hogy hidegen hagyja Jeruzsálem. Azt beszélnek, a város képe megváltozott, hogy szomorú viszonyok nehezeden százados falaira, elhiszem, de végre is még mindig emberek laknak benne és jönnek messzemenessze földről, mint századokkal azelőtt, tele bűnnel, érényyel, bűnbánattal és reménnyel.

Ami változtatott, az legfeljebb a keret, a külső; de mit az takar, az eszme, az egyforma volt minden időben. De azt találtam, Jeruzsálem külseje is sokkal jobban megtartotta régies jellegét, mint a Kelet legtöbb városa.

Már maguk a lőréses falak, és bástyák, amint széles körvonalaikkal, csipkésen válnak el a sötétkék égbolttól, lehetetlen, hogy meg ne lepjék az utazót.

Hiszen igaz, hogy ezeket az erődívenyeket nem Dávid emelte »háromszorosan a város körül«, mint azt a tradíció beszéli és hogy karsu őrtornyai, patkósi-vei nagyon is magukon hordják középkori eredetüket, de én nem tudom, hogy nem szeretem-e így jobban, már csak azért is, hogy a nagy olasz és spanyol mesterek ilyen feudális hátterekkel vésték emlékembe utolérhetetlen hittel, szeretettel festett, bibliai jeleneteiket. A messze földről jövő kocsik, karavánok, a híres *Jaffai* kapu előtt állanak meg; a város belsejébe csak a Patriarchának van joga behajtatni: szabadalmával azonban ő is csak nagyon megszorítva élhet, mert a jeruzsálemi utcák olyan szűkek, olyan tekervényesek, hogy köztök nem nagy multság eshet kocsikázni, emellett a legtöbb esetben lépcsőzetesen vannak a partok mentén kiköveezve.

De éppen ez a széles rendetlenség, amelylyel ezek a sikátoroszerű, sokszor fedett bazárok, mint egy tarka labirint írják tele a város hegyes-völgyes területét, egyik legsajátosabb ósdi jellege is Jeruzsálemnek.

Ezek a bazárok nem szélesebbek egy ölnél és az alig emeletes házakra ernyők gyanánt felaggatott ponyvák és takarókön átszűrődő derengő világítás még homályosabbá, még szorultabbá látszik őket tenni.

Az apró nyitott boltok előtt felhalmozott áru persze nem igen mérvőzhet se szín- se gazdagság tekintetében a híres kairói vagy tunisi *Sukok* kincseivel, de a benők tolongó emberek, amint végtelenül kigyózó tarka tömeget alkotnak, még életerősebb, még változatosabb képet adnak éles ellentéteikben. Mert eltekintve a világ minden részéből ide vetődő zarándokoktól, maga a város

három élesen megkülönböztetett részre oszlik: a zsidók, a mohamedánok és keresztyének negyedeire.

Az »igazhivők« jobbra a híres Haram mecset közelében laknak, míg a keresztyén városrész a Dávid királyról elnevezett bástya közelében terül, a zsidók pedig délre az örmény-kolónia mellett telepedtek le, csak hogy ez az elkülönítés legfeljebb a telkekre — házaikra vonatkozik, míg a napot reggeltől estélig keleti szokás szerint összevegyülve, a szabad ég alatt töltik, mindenikök magán hordva szomszédjától élesen megkülönböztető faji jellegét.

A félig meztelen csikos teveször-csuklyás *Felah* (pásztor) századokon át képes volt megőrizni archaicus egyszerűségét, mellette gazdagabb hitsorsosa már későbbi kor színérzékét árulja el halovány selyem *naic*-jával és a sokszor ellentétes tonusok közé szinte kellemes harmóniát hoz a spanyol zsidók középkori sötét, barna vagy zöldbársony kaftánja.

Közbe egy-egy betlehemi asszony majdnem bibliai alakja válik ki a nyüzsgő tömegből, finom arczélket talán nagyon is merevnek és termetöket tulságosan szoborszerűnek találnók, ha plasztikus alakjokat nem folyná át klasszikus lágyssággal a hagyományos fehér fátyol apró redőzete.... Szépek ezek a *vignette*-szerű képek nagyon: egy-egy utczasárok, rácsos ablakaival, vagy a homályos siktátor csalóka távlatá, mint mondom, tele ragyogó színnel, violás árnyékkal, megragadják szemünket aztán lekötik figyelmünket, hogy szinte önkénytelenül térünk nap, nap mellett vissza, mint valamelyik kedvencz festményünk elé; folyton új és új varázst találva a széles ecsetvonások között.

Szerencsére az európai turisták majdnem elvesznek izléstelen szintelenségökkel és legfeljebb egy örmény vagy Ferencz-rendi barát darócruhája ir neutralis félhangokat a napsugaras világos képre.

És ezt a káprázatos tömeget minden optikus »antagonizmus« daczára, mennyire homogen érzés kormányozza, és hozza folytonos összeütközésbe!

Nem-e imádni, imádkozni jön valamennyie? Kérni, mit emberek adni nem képesek, megbocsájtást keresni, amiért a »felebarátok« nem bocsájtanak többé meg.

A *Haram ed Cherif* a muzulmánok szentélye ma, és Mohamed azt mondja, hogy Mekka után a legszentebb hely.

A keresztes háborúk alatt a maga nemében páratlan mecset katolikus templom volt, itt Sion hegyén, ahol a rómaiak *Jupiternek* áldoztak, és azelőtt pedig régen Salamon emelt házat *Jehovának*....

Ezen a szent helyen akarta Izsákot feláldozni ezredekkel előbb Ábrahám azon a hatalmas sziklaoltáron, amelyik, a Targum magyarázata szerint, a világ közepét jelezné. Tehát a teremtés óta ez a szikla-tömb-oltár volt Isten dicsőítésére alkotva csodálatos formájában, hova minden időktől fogva imádkozni jártak a népek és áldozni Uroknak — tömjént vagy vért.

Ma e kövek felett a *Koubet és Sakra* nyolcz szögletes mecsetje emelkedik merész hajlású kupolájával. A falakat kékes árnyalatban a legpompásabb zománczos perzsa-cserépek fedik, belseje pedig XII. századbéli mozaikkal van kirakva.

Szinte az arab mesékre emlékeztető káprázatos fényével, amint ott a fehér márványlapokkal kirakott udvar közepén, — hol csak itt-ott sötétlik egy-egy öreg czedrusfa hamvas lombja, — méltó utódja Salamon romba dőlt templomának: és ha Sába csásos királynéja most érkezik meg, tündöklő udvarától kísérve, a széles lépcsők elé, megint csak úgy elcsodálkozhatnak, mint ezredévekkel azelőtt, amikor erre járt.

A királyné hajdani ajándoka, az emlékezetes oszlopok, melyek az *arany-kapu* merész iveit tartják, még mindég itt vannak, csakhogy a kapu réges-régen be van falazva, hogy Jeruzsálem megváltói be ne vonulhassanak rajta.... A hívők most a másik felől jönnek be, papucsaikat már a küszöbön levetik, és a mesteri faragásu medencze előtt hosszú sorokban végzik el a ritualis mosakodást, hogy mintegy megtisztulva járuljanak *Allah* színe elé. Az esteli ima megkezdődik, és az éppen ott levő idegenek nem minden csodálkozás nélkül hagyják el a szent helyet, egynémelyike szinte alig tudja elrejtteni az önkéntelenül ajkaira lopódzó mosolyt.

Pedig hát ezek az emberek is csak bajaikat panaszolják el és kérnek erőt új bajok elviselésére, csakugy mint azok, kik messze földről zarándokoltak ide. Ezek saruikat oldják le, míg amazok kalapjaikat emelik tiszteletteljesen, és ez a forma-különbség milyen óriási mélység gyanánt választja el őket egymástól, mert mind a ketten csak a külső nyilvánulást, a formát látják, nem pedig magát az érzést, az *okot*, amelyik a formaiságot szülte volt.

A krimi háborúig, csak úgy mint Mekkába, más felekezetnek nem volt szabad a *Haramba* lépni, azóta az idők változtak, de a zsidók még ma sem élnek ezzel az engedelemmel, nehogy véletlenül hajdani szentélyekre lépjenek.

Mert hát voltaképen az ő Istenök háza volt a próféták idejében, ma mindössze egy pár lépésnyi fal maradt meg a régi fényből, dicsőségből, hol péntek estelenként máig is megsiratják hajdani országuk elvesztését.

A turistáknak egyik főszórakozása ezt a maga nemében egyedüli látványt végignézni.

Gr. V. P.

(Befejezése köv.)

INNEN-ONNAN.

✧ **Ravachol Budapesten.** Az első merénylet elárulta jelenlétét. Igenis Ravachol itt van, csakhogy itt a közönség félrevezetése céljából a Plagiosippus nevet vette föl. Az első bomba elsült és a kiszemelt áldozatot annyira szétszaggatta, hogy legbensőbb barátai is alig ismernek rá. Csakhogy Plagiosippus nem egy személy, hanem fiatal és tudós emberek egész szövetezete, akik az irodalomban uralkodó rendszerrel nincsenek megelégedve és el vannak szánva, hogy minden nagyfejű irodalmi kufárt légbe röpitenek és a nagyképi monopoliumot aláaknázzák. Ravachol-Plagiosippusék jelszava: Le a vaskalappal uraim! — Az első merénylet iszonyu rémületet okozott irodalmi körökben és mindennap aggódva lesik, hogy ki lesz a legközelebbi áldozat. Az Akadémia környékén nem lehet egy élő lelket látni, mindenki attól fél, hogy ezen a tájon fog legközelebb a bomba elsülni. A rémület annál nagyobb, mert aki csak valaha életében önálló tudományos munkát írt, mind attól fél, hogy a merényletek kezei közé jut. Biztonságban egyedül a beletristák érzik magukat. A rendőrség, sajna, közömbösen nézi az irodalmi mozgalmat.

* * *

✧ **Balneologiai kongresszus.** Szent Plagiosippus, hogyan cselekedjem, hogy pusztító barágot magamról elhárítsam. Nem, én nem akarok lelepleztetni. Inkább minden szavamnak urát adom, honnan szereztem. — A balneologiai kongresszus tegnap ülést tartott (Lásd »Magyar Hírlap« 1892. év apr. 7-iki számát 4. oldal.) Jelen voltak (l. a »P. H.« jan. 6. — márcz. 28-ig minden számának a béli tudósítását) a legjelesebb hazai balneológok (lásd a »Hét« 1892. apr. 3. számában a címképet). Üdvözljük

a tudós férfiakat a főváros területén (l. Ráth Károly összegyűjtetlen szónoki beszédeit XV. kötet) és bizony nagyon kívánatos volna, ha Budapest fürdővárossá lenne (lásd Simonyi Zsigmond »Az óhajto mód használatáról« című értekezést). Ha az idegenek tódulnának ide és itt hagynák a pénzt, élénkítenék a forgalmat, előmozdítanák az ipart, kereskedelmet (l. ugyanott). Hiszen Budapest fürdőit már a rómaiak ismerték (lásd Salamon Ferencz Budapest történetét). Vagy az emberek most nem fürdenének? (Lásd a cseh fürdők kurlisztáit.) Az ember (lásd az Akadémia nagy szótárát E betű alatt) mikor születik (lásd Szarvas Gábor »Az ikes igék használatá«-t) azonnal fürdőbe kerül (l. Faragó Gyula »Az egészséges baba« című munkáját), mikor meghal, megint csak megfürösztik. (Irgalom — szent Plagiosippus, ezt csak magam tapasztalásából tudom). És mindenki fürdik, sőt a tó tiszta hullámaiban vigan fürödnek a ludak is (l. Gönczi ABC-jében 25 lap.) A fürdőzés nem pusztán szokás, mert vannak olyan emberek, akik azt állítják, hogy vannak olyan fürdők, melyek az egészséget visszaadják (lásd Galenus Tom. III. pag. 158) és eljuttatják az emberi kor legvégső határáig (lásd Ráth Károly kiadatlan toszjtjai XXXVI köt. 987 lap).

* * *

✧ **A vén tigris.** Bent a képviselőházban még ősz van, a tavaly benyújtott költségvetést tárgyalják. Öt hónap óta csak egy becsületszóra fedezték saját tárczáik költségeit a miniszterek. Ezelőtt öt hónappal kezdet adott rá Szapáry Gyula gróf és Wekerle Sándor, hogy így sem költenek többet. A ház kapuja előtt pedig egész pompájában nyilatkozik meg a tavasz. Apró zöld ecseteket varázsolt az ágakra néhány langyos tavaszi éj, és a kiben még elevenen él a tél képe. azt hiheti, hogy zöld hópelyhek hullottak a reggeli dér helyett. Nincs még árnyék sehol, de azért hűvös, illatos, balzsamos a lég. Fehérhaju öreg urak kalap levéve sétálnak a Muzeumkert viszhangos utjain, gagyogó bábék topogva kúsznak végig a pad mentén és iskolakerülő kamaszok kergetik egymást kipirult orcákkal. A képviselőház nagy botu portása elmélyedve nézi a tarka képet és szinte elfelejt tisztelegni annak az ősz öreg embernek, a ki karjára vetett felső kabáttal, vállig leomló fehér hajával, kék szemüvegével siet ki a házból. Keresztülvágja az utcát és körül sem nézve, siet a zöldülő kerten át. Megkerüli a Muzéum lomha kaszárnyáját és a tulsó saroknál meghuzza magát. Lassan előre hajlik és végig néz az árnyékos téren. Fehér ruhás kis baba kergeti ott dadáját és repeső örömmel csapkodja össze kicsiny tenyerét. Azt az öreg ember, ott a sarok mögül nézi mohó vágygylal, aztán leveszi a pápaszemét és néhány könnyüt — örömkönyüt — törül ki szeméből. Egyszerre megsejti őt a kis baba és ott hágy dadát, labdát, mindent, két kis karját kitarja és így halad az ősz ember felé aki guggolva várja: Nagyapa! — Bent a házban pedig izzadt homlokkal szidják a kormány politikáját, mely a fuzió óta mind rosszabb. Szidnak egy öreg embert, aki 15 évig vashatalommal vitte az ország dolgait. Ott nőtt nagygyá a »tigrisek« között s meggörnyedt a tizenöt évi kormányzásban. Hej de megsüvegelte valamikor a portás, az öreg Sneider szürkéi ott termettek, s vitték mint a szél. Az utca tömege állta útját. Sárral megdobálták. Nagyot fordult azóta a világ. A vén tigristől az a fehér ruhás kis bábé sem fél.

* * *

✧ **Magyarország a demokrácia hazája.** Az idén már másodsor történik meg, hogy a polgárság fényes ünnepet rendez egy olyan társuk tiszteletére, akit az a szerencse ért, hogy nemességet nyert. Az igazi demokrácia ugyanis az állam minden polgárai közötti teljes egyenlőség. Mivel pedig az csak nem kívánható, hogy a nemes adja fel az ő nehezen szerzett nemességét, a polgárságnak kell igyekeznie, hogy nemességet nyerjen. Nagyon tudjuk tehát a polgárság örömét méltányolni, mikor közülök egyik-másik nemessé lesz; hiszen így közelednek a demokrácia egyenlítőjéhez. A heti ünnepségen Péchy Tamás

(az öreg, mióta nem elnök, szeret beszélni is) felhasználta a kedvező alkalmat és éltette (pohár közt természetesen) az igazi demokráciát. Ez a tószit különben az ünnepelt férfinak is szólhatott, aki ámbátor már nemes, mégse átalította közönséges polgár emberekkel egy asztalhoz ülni. És mi is azért mondtuk, hogy Magyarország a demokrácia hazája. Az illető nemesítő miniszter urat pedig kérjük, hogy a magyarosodás érdekében praedicatumot is adjon az új nemesnek, mert különben az illető egész életére germanizálva van. Ha Csizmadia János kap nemesiséget, előnevet meg nem, azt csak beláthatja minden demokráta magyar ember, hogy kénytelen a nevét így aláírni Johann von Csizmadia. Mit ér a nemesség, ha még a nevén sem látszik meg az embernek?

* * *

✧ **Éhinség.** Árva vármegyét kölcsön kérték és elhozták Budapestre. Mert a múlt héten valóságos éhinséges étvágygyal dőltek neki a banketteknek. A pirkadó hajnal bankettes asztalra vetette első sugarát, bankettes asztal mellett bucsuztatták a temetkező alkonyatot. Bankett a miniszterelnöknél, bankett a képviselőház elnökénél, bankett a színházi nyugdíjintézet elnökénél, bankett a tőzsdén, a városházán, itt, ott, mindenütt. És hogy még több nem volt, annak oka pusztán az, hogy nem találtak titulust, amelynek czéjére mellett bankettezhettek volna. Édes hazánkban eddig tudvalevőleg csak két bankett-czim van. Az egyik: bankett az ünnepelt tiszteletére, a másik: parlamenti ebéd. Az elsőt rendszerint az ünnepelt és a képviselők vesznek részt, a másodikon kizárólag olyanok, akik a parlamentet csak hallásból ismerik. És ez a két czim — Isten ember látja — nagyon, de nagyon kevés. Ime, ajánlunk néhányat: Öngyilkos-jelöltek bankettje; az elvek diadalra jutását áhítozók bankettje; az uszály ellen izgatók bankettje; az akadémia rejtett titkait fűrészők bankettje stb. stb. Csak attól tartok, hogy annyi bankettezés után, nekünk gyűjtenek majd filléreket a felvidéki tótok.

IRODALOM.

Falusi levelek.

V.

Tekintetes szerkesztő Uram!

Nincs a mi falunkban lopósabb ember Bükkön Zab Istvánnál. Mihelyt kiüritik éjnek évadján együnk-másunk vermét, mihelyt agyagos pinczéinkben egy-két hordónak híja van, mihelyt kas tűnik el valamelyik falubeli méhesből, vagy akármi egyéb akárhonnan — mindjárt tudjuk, hogy Bükkön Zab István gazdálkodott a máséban. Hanem furcsa dolog az, — Bükkön Zab István már legalább is tiszter volt törvény előtt s jogérvényesen lopásért még soha elítélve nem volt. Elítélték lopásért, el is vitték Vácra a mi falunkból a Dubány gyerekeket, a Marek kőművest, a Tuba Marczy baktort, a Hajnal Miskát, a Szöges Lécz Pétert, — akik mind csekély tolvajok voltak Bükkön Zab Istvánhoz képest, — hanem Bükkön Zab István mindig ártatlansági dicskoszorúval tért haza a törvény elől.

Mi ennek az oka?

Egy bűvös talizmán, egy csalhatatlan prezervatívum, melynek neve: *alibi*.

Bükkön Zab Istvánnak, ha semmije sincs is ezen a világon: *alibi*-je, az mindig van.

Mert furfangos ember az a Bükkön Zab István. Ha az alvégen a cigánysor felé járok esti harangszó után, aztán Bükkön Zab István feltűnő buzgósággal элем toppan, »csés jó estét« kíván és beszédet kezdve vélem,

nagyon erősíti, hogy ő most kifelé megy az alvégi tanyákra, — akkor mindjárt sejtem, hogy vagy valamivel előbb, vagy valamivel később valami baj esett a felvégen.

Nem hibás a sejtésem. Csakugyan kiástak azon az estén egy sor felvégi vermet. Csakis Bükkön Zab Istvánra megy a gyanu. El is viszik őt a törvény elé. Hát egyszer csak kapok én egy szigorú idézést, hogy menjek el Bükkön Zab István végtárgyalására. Hogyne mennék, mikor muszáj is, meg amikor bemárthatom végre ezt az inkarnátus tolvajt.

Beszólit a törvénytörő s én ott állok a bíróság előtt. Az elnök, a védő, meg a vádló ügyész ekzaminálnak.

— Igaz-e, hogy Bükkön Zab Istvánt amaz estén látta az alvégen?

— Igaz.

— Igaz-e, hogy beszélt vele?

— Igaz.

— Igaz-e, hogy akkor Bükkön Zab István épen kimenőben volt az alvégi tanyákra?

— Azt mondta legalább, de én....

— Kérem, csak a kérdésre feleljen tanu ur. — Hány óra lehetett akkor?

— Lehetett úgy 8—9 között. Esti harangszó után volt.

— Köszönöm.

Kiballagok s a vádlottak padjáról nagy háladatosan vigyorgó rám Bükkön Zab István.

Egy óra múlva »Ő Felsege a király nevében« kihirdetik, hogy Bükkön Zab István ártatlan, mint a megszületett gyermek, mert Tallózó Gerzson hit alatt vallva, igazolta az ő alibijét. A lopás idejében vádlott az alvégen járt s így a felvégen akkor nem is lothatott. Fölmentetik.

És mindig ilyen jól csinálja a dolgát Bükkön Zab István. Olyan ő, mint a jó vivó, aki nemcsak vág, de egyben pariroz is. Bükkön Zab Istvánnak, mikor lopni akar, nemcsak a lopásra van gondja, hanem mindjárt az alibire is. Valamint az okos ember, ha fürödni megy, lepedőt is visz mindjárt magával. Egyszóval Bükkön Zab Istvánnak mindig rendben van az alibije s így bánthatatlanul lothatott régtől fogva mind maig.

Bükkön Zab Istvánt pedig azért bátorokodtam tekintetes szerkesztő uramnak így papiroson bemutatni, mert mindjárt ő jutott eszembe, mihelyt a dr. *Pauer* Imre főtisztelendő ur nagy esetét elolvastam. A szemfüles, de nem valami nagy keresztényi kiméletességgel tündöklő *Plagiosippus* tökéletesen bizonyos ugyan benne, hogy az akadémia koszorú osztálytitkára s az egyetem első filozophia professzora fölásta és megdézsmálta német és angol professzorok vermeit, de hiába — a koszorú eleve megcsinálta az alibit, melynek révén kimászik a legnagyobb bajból. Dr. *Pauer* Imre főtisztelendő ur ugyanis mikor lefordította a német *Wundt* bölcseségeit s azokat a magáéi gyanánt adta ki, nem mulasztotta el mellékelesen megjegyezni, hogy az ő műve nem tart igényt az eredetiségre s hogy annak megírásánál *Wundt* műveit is forrásul használta.

Hát persze, hogy mindezt nagy mentség számba veszi a tekintetes tudomány-irodalmi törvénytörő s föl is menti a vádlottat. Hanem mi egyszerű, paraszteszü laikusok, akik úgy ítélünk, minden formalizmus nélkül, mint aféle lelkiismeretükre hallgató esküdtek, mi más verdiktet mondunk róla. Nekünk az alibi csinálás nem imponál. Mi úgy tudjuk, hogy amikor az író azt mondja, hogy ezen meg azon forrást használta, akkor csak ropant olvasottságával tüntet. Amikor pedig szerénykedik, hogy nem eredeti, amit irt, akkor csak azt akarja, hogy bókot csapjunk neki: »nono, kis kaczer, ne hamiskod-

jék, — dehogyan nem eredeti, pompásul eredeti!« A fejemet teszem rá, hogy dr. *Paauer* Imre főtisztelendő ur is első sorban csak ezt a hatást kereste forrás-megnevezésével és kaczer szerénykedésével. Másodsorban persze — ludasnak érezvén magát — arra gondolt, hogy — »wenn alle Strikke reissen« — mentségnek is igen jó lesz az ő álószintesége.

Mindezek után valljuk be őszintén, hogy a főtisztelendő ur jó sokáig lóvá tette a magyar tudományos világot. Nemcsak lóvá tette, hanem meg is nyergelte. Ebből bizonyos, hogy akármilyen plagizátor is a főtisztelendő ur, nem közönséges bátorságu és ügyességü férfi.

Minden mentségénél többet ér az, hogy nem ő az első és az egyetlen magyar tudós, ki idegen tollakkal ékeskedik a közbámulat előtt. Sőt tán nem túlzás, ha azt mondom, hogy ő csak egyik képviselője egy egész rendszernek. Annak a rendszernek nagy, hatalmas, befolyásos és előkelő hívei vannak — s azok nem fogják egy könnyen megengedni, hogy rendszerük most megbélyegzessék. De mi, magyar laikusok már meguntuk, hogy egy sereg tekintély nagy képpel ragyogjon előttünk s ne azért tartson bennünket szamaraknak, mert ők nagy tudósok, hanem azért, mert olyan szamarak vagyunk, hogy őket nagyon tudósoknak tartjuk. Nem szabad többé a szőlőnedv hozzájárulása nélkül műbort valódként árulni s nem szabad többé magyar tudósként feszíteni idegen szerzők tudományával.

Igaz, Bükkön Zab Istvánra is rossz sor vár. A falubeli gazdák azt végezték, hogy a legközelebbi nagy lopásnál — alibi ide, alibi oda — lynchelik a vén bűnöst. Nem viszik többé a törvény elé, hanem megfogják és stande pede közös erővel eldöngetik. Minden falubeli ember üthet rá egyet. Mióta ezt tudja Bükkön Zab István, azóta nincs lopás a faluban. Az ipse nemcsak hogy lopni nem mer, hanem még önkéntesen bakterkedik is, nehogy mások lopjanak az ő számlájára.

Mert olyan az emberiség, hogy soká túr, de nem a végtelenségig. Ha elvesz végre a türelme s törvényes uton nem kap igazságot, szolgáltat törvénytelen uton igazságot ő maga.

Lopni lehet, — de nem szabad.

Egyébként jól volnánk, csak esőnk nincs. De majd lesz az is, — semmi sem tart örökké, még a szárazság sem.

Melyek után jó egészséget kívánva, maradok

Bükkösön, 1892. április 7-én
tekintetes szerkesztő uramnak
alázatos szolgálója

Tallózó Gerzson,

kisbirtokos.

Lacroma.

— *Stefánia* özvegy trónörökösné könyve. —

Fenséges asszonyom!

Itt fekszik előttem a Fenséged könyve, az a csodálatos szép művecske, melyben Lacroma szigetének szépségeit örökítette meg tollának varázserejével.

Itt ülök a szerkesztőségben annál az íróasztalnál, melyen még csak az imént is rendőri híreket regisztráltam az elkényszeredett lámpa makranczos világa mellett. Körülöttem halomra szórt »kutyanyelvek«, táviratok, kettészakított expressz-levelek hevernek vörös és sárga »könyvatos«-okkal tarka egyvelegben, arról a lázas munkáról téve tanubizonyosságot, melylyel a lap hasábjait napról-napra megtöltjük.

Mikor Fenséged kezébe veszi az újságot — mert azt hiszem, Fenséged kíváncsi lesz azokra a kritikákra, melyekkel a sajtó ezt a nagy ambícióval megírt művecskéjét fogadja —

bizonyára nem gondol arra, hogy azt a kritikát, mely olyan páratlan elismeréssel hajlik meg Fenséged talentuma előtt, ott irták a redakciókban álmosan, fáradtan, kedvtelenül, anélkül, hogy a könyvet látták vagy látni akarták volna, hanem meg irták azért, mert ki volt adva rendeletben: »Stefánia főhercegnő özvegy trónörökösné ő Fensége könyvéről a leglelkesebb és legőszintébb ekszázis hangján kell írni.«

Őn, Fenséges asszonyom, azt fogja hinni hogy ez a lelkesedés, ez az ekszázis, ez a rajongás a könyv alapos elolvasása után tört ki kritikáinkból. És kegyeskedjék csak bevallani, Fenséged büszke lesz erre. Igen, büszke lesz, sokkal büszkébb mint szépségére, kastélyára, gyémántjaira és tolettejeire. Büszke lesz rá, mint sikerre, mint irodalmi sikerre és ezer alakban ezer helyen szeretne egyszerre lenni, hogy megtudja, mit beszélnek a »tehetséges fenséges fiatal írónőről«, a kinek a könyve mindenfelé olyan óriási szenzációt csinált.

Oh nyomtatott betű, milyen nagy a te varázshatalmad, hogy írásra kényszerítet a koldust és a főhercegnőt, a császárt és a gyilkost, aki szonettekét csinál, mielőtt a guillotine alá hajtáná a fejét.

És én, ki szegény újságíró vagyok, aki mindennap élvezhetem ennek a nyomtatott betűnek gyönyörteljes látványát, én, akit megfizetnek azért, hogy adjak anyagot ehhez a látványhoz és nem kívánok tőlem mást, mint az agyvelőmet, én nem cse-rélek Fenségeddel, a gond nem fenyegette fényestollu írónóvel. S amint elnézem Fenséged pazarpompájú művecskéjének a czimlapját, melyen a tenger kék habjai közül zölden kiemelkedő Lakroma szigetét tulságosan nagy sirályok röpködik körül, elhatározom magamban, hogy nem olvasom el a könyvet.

És aztán felütöm az első lapot és aztán a másodikat és a harmadikat meg a negyediket. És eljutok a negyvenkettedik lapra, eljutok az utolsó négy sorhoz, melyben Miksa császár azt éneklé Lacroma szigetéről:

»Légy üdvözölve szép sziget,
Hol ránk a boldogság nevet,
Partod csókdossa tengerár
S aranyba von a napsugár.«

és ekkor mély szégyenkezéssel leteszem a könyvet. És bocsánatot akarok kérni Fenségedtől, aki ellen olyan nagyot vétettem. És dythirambokat szeretnék zengeni én is, e poétikus, szingazdag, bájos kis könyv fölött, melynek minden sora csupa érzés, csupa kedély, csupa poézis....

De nem zengek dythirambokat a Fenséged könyve fölött, mert éjjel van, egyedül vagyok a szerkesztőségben, álmos vagyok, fáradt vagyok, a lámpa makranczoskodik és a szomszéd szobából mintha hallanám a rendeletet: »Stefánia főhercegné, özvegy trónörökösné könyvéről... a leglelkesebb... és legőszintébb... ekszázis....

Reporter.

Mutamur. A jó elbeszélők minden irodalomban a ritkább jelenségek közé tartoznak és az elbeszélés művészete bizonyos tekintetben faji sajátosságot képez ép úgy mint a humor. A világ leggazdagabb irodalma például, a német, elbeszélői talentumokban meglehetősen szegény, ellenben az angol, a spanyol és az orosz világgraszáló elbeszélőket produkált. Ha a mi nagy *Jókaink* élő tanuságot nem tenne is arról, hogy a mesemondás művészete a magyar nemzeti géniusz csodaadományai közé tartozik, rábizonyítana az újabb irodalom, mely *Mikszáthot*, *Peteleit*, *Bródy Sándort*, *Rákosi Viktort* és legújabbán — *Herczeg Ferenczet* hozta felszínre. Herczeg Ferenczet mi már bemutattuk olvasóinknak képben és írásban és ami súlyosabban esik a latba, bemutatta ő maga a »Sirius«, »Lápvirág« és számos apróbb alkotásaiban. Két év lefolyása alatt kedvencze lett nemcsak *A Hét* olvasóinak, de az egész magyar olvasóközönségnek; beválasztották a Petőfi-társaságba és kandidálták a »Kisfaludy«-ban. Maga sem tudta, hogy történt: egy reggel csak arra ébredt, hogy egyik legkerekettebb, legolvasottabb novellistája lett az újabb Magyarországnak. Modern író a szó legvonzóbb értelmében. Egy író, aki nem

tartozik egyik iskolához sem, nem naturalista, nem ibsenista, de gondolkozó fő, finom érzékű művész és — nincsenek bogarai. Ugy szólván készen jött. Már első dolgait is bizonyos bevégezettség jellemzi. Utalunk arra a bájos novellára, melyet mutatóul mai számunkba átvettünk s amely szerző legelső műveiből való. Poéta, lát és tud hangulatot kelteni. Üde, friss és van mondani valója. A »Huszárokon« kezdte és most a »nőknél« van és ismeri alaposan mind a két speciést. Legujabb kötete a »Mutamur« címet viseli a könyv első és legterjedelmesebb novellája után. Huszonkét elbeszélést tartalmaz e kötet, valóságos gyöngyfüzér. Ma jelent meg; lapunk számára nem elég korán arra, hogy róla hosszabb ismertetőt írhatnánk. Csak lapoztunk benne. Ha olvasóink kezükbe veszik, nem fogják letenni addig, míg az utolsó betűig el nem olvasták.

Színházi krónika.

(A vadonban. Szomorújáték 3 felvonásban. Irta Gerő Károly. Első előadása a nemzeti színházban pénteken április 8-án.)

Czimplapunk számára elkészítettük Gerő Károly arczképet, tekintet nélkül arra, vajjon a legujabb darabjával sikert arat-e majd, vagy sem. A péntek esti premiere csak alkalomként szolgált nekünk arra, hogy szerzőjét olvasóinknak bemutassuk, nem okként. Mert Gerő Károly mögött oly tisztességes írói mult van, mely mindenképen érdemessé teszi őt a közönség érdeklődésére és elismerésére.

Ismerek az ő szimpatikus talentumát nem egy szindarabból. Egyképen dolgozik a népszínház és a nemzeti színház számára és úgy a népszínmű, mint a dráma terén kivívta magának pozícióját. Megbecsüljük benne a bensőséges, bár inkább lírai, mint drámai felfogást és nyelvének zamatos, tiszta csengését, mély poézisét. A poézis az ő főereje, a hangulatkeltség az ő sikereinek kutforrása. Poétikus temperamentumánál fogva ő távol áll a modern, aktuális drámától s inkább a felé az irány felé hajlik, melynek főkultiválói Rákosi Jenő és Dóczi Lajos.

A vadonban is a romantika produktuma. Játszik valahol (állítólag Erdélyben) és valamikor. Szereplői fölött a multak borongó árnya leng és ami történik, az egy skót ballada. Hangulat, színezés tekintetében közel áll Bjornson Huldájához, vagy Heine William Ratcliffjéhez, bár a két darab babonás eleme nélkül. Kissé bajos is a nézőnek magát teljesen beleélni a szituációba és csak az első felvonás végén lát tisztán. Színhely: a Radványi kastély. Ez a kastély évek óta el van hagyatva. A szegény bányász nép, mely e vad vidéken lakik, azt tartja, hogy meg van átkozva. A dolog úgy történt, hogy évekket ezelőtt a szomszéd birtokosnak, Keresztúrinak a felesége elvált az urától, otthagya őt nyolcz éves fiával együtt és új frigyre lépett Radványival.

Az elhagyott férj, aki kimondhatóanul szerette feleségét, elvesztette hitét Istenben és a világban, embergyűlölő lón, sanyargatta a szegény bányász-népet, és belenevelte fiába is ádáz gyűlöletét hajdani neje iránt. Ott éltek a vadonban, míg Radványiné távol tőlük a nagy városban élt új családi tűzhelyén, bár férje és elhagyott fia emléke megkeserítette szerelmét. Végre meghaltak az öregek. Radványi ágyában halt meg, Keresztúrit a vérig elcsigázott bányászok közül valamelyik orvul lelőtte az erdőn. Fia vad keserűséggel gyászolja apját és folytatja annak kegyetlenkedéseit már azért is, mivel minden emberben a gyilkost sejtetheti. Radványiné pedig, lelkiismeretétől furdalva s hajtva a vágtyól, hogy első fiával egyesülhessen, visszatér a vadonba, második fiával, *Radványi Györggyel* (Mihályfi) és annak praedesztinált menyasszonyával, *Szalánczy Ellával* (Fáy Szeréna). Ezek a

dráma előzményei, melyekről az első felvonás folyamán, kissé vontatottan, szakgatottan tudomást szerzünk.

Még egy incidens kell elbeszélés útján megtudnunk, ezzel azonban már megindul a tulajdonképeni cselekmény. Szalánczy Ella, akit árva létére Radványiné nevelt föl eleve azzal a célzattal, hogy György fiával összeadja majdan, korán reggel az erdőbe ment és eltévedt. Hosszas bolyongás és szorongató félelmek után egy délczeg, mély szemű vadász terem előtte, mint valami tulvilági segítség a végső szükségben, a ki karjain viszi őt ki az erdőből. Ez a vadász láthatóan mély benyomást gyakorolt rá és ő is a vadászra, ki nem volt más, mint a rettegett, félelmetes *Keresztúri Miklós* (Nagy Imre). Ez hallván Ellától, hogy a Radványi-kastélyban lakik, utána megy.

Itt találkozik anyjával, a kinek Miklós 'zordon föllépésével szemben nincs bátorsága magát megismertetni. Meghagyja őt tévedésében, mintha Szalánczy Ella anyja volna és kérve könyörög bocsánatot Miklóstól az anyja számára. Ám ennek belénevelt gyűlölete az anya iránt, aki egy szerető kedvéért annyi keserűséget okozott édes atyjának, hiábavalóvá tesz minden kérést. Haraggal a lelkében távozni akar, midőn belép Ella, mire ő lebilincselve marad. Ez a leány bevilágított az ő elfásult lelkébe és megolvasztotta szíve körül a jégburkot.

Az elhagyott magányos ember, aki soha gyöngéd női szót nem hallott, szerelemért koldulva borul le a lány előtt és ebben a pillanatban meglepi őt György, aki már előzőleg rossz szemmel nézte az erdőbeli kalandot. A két testvér első találkozása már harag és vad gyűlölet. Szemben találják egymást mint vetélytársak s csak kicsibe múlik, hogy fegyverrel nem mennek egymásnak. Radványiné a zajra beront, Miklós most megtudja, hogy anyja van előtte és elrohan. Ezzel a mozgalmal és hatásos jelenettel fejeződik be az első felvonás.

A második felvonásban Ella azzal a szándékkal keresi föl Miklós vadásztanyáját, hogy befolyását az anyjával és öccsével való kibékítés érdekében érvényesíti majd. Ám Miklós ismét szerelmét kéri, amiről neki, mint György arájának, hallania nem szabad. Bár meglátszik rajta, hogy az a csodás hatás, amelyet Miklós reá az erdőben gyakorolt, mindinkább nyer intenzívitasban. Mégis sikerül neki a dolgot annyira vinni, hogy György és Miklós kezét nyujtanak egymásnak. De a béke csak nagyon rövidéletű. Miklós, anyjával egyedül maradván, első és egyetlen anyai jótéteményként Ellát kéri tőle. De Radványiné épen ezt a kérését nem teljesítheti, hiszen az ő második fiát tenné vele boldogtalanná. Midőn Miklós megtudja ezt a viszonyt, kitör belőle ismét féltelen dühe, de csakhamar legyőzi és rimánkodva, megindítóan könyörög Radványinak Elláért. (Ez a jelenet a második felvonás legszebb része.) De természetesen hiába. Midőn aztán még György is, aki az egész jelenetet a szomszéd szobában hallgatta, előtte terem és kardjára ütve, élet-halálharczra hívja ki Miklóst, a pohár csordultig megtelt. Kivülről a föllázadt parasztok baljós-latu kiáltása hangzik be, akik körülfozták a vadászlakot és halálra keresik gyűlölt urukat, s midőn ez látja, hogy Ella rémületében György karjaiba veti magát, elkeseredve, csüggedten indul szembeszállani a felbőszült tömeggel, hogy ott halálát találja. Ekkor tör ki Ellából az iránta érzett titkos szerelem és rohan utána.

A harmadik felvonás tartalmából a dráma lényegéhez csak annyi tartozik, hogy Ella rátalálván az erdőben Miklósrá, saját keblével fogja föl a golyót, mely Miklósnak volt szánva. Haldokolva jelenik meg a színen Miklóstól vezetve s boldogan, hogy őt megmentette, hal meg. Ám Miklós nem akarja őt túlélni s holtteste fölött véget vet a saját életének is.

Ebből a hiányos vázlatból hiányzik mindaz, ami Gerő Károly e darabjának megszerezte a tapsokat. Hiányzik belőle a hangulatos, romantikus és poétikus színezet és főképen a Miklós lelkületének majd indulatos, majd ellágyult nyilvánulása, az egész darabnak legrokonszenvesebb és legmegindítóbb eleme. De engedi az olvasót arra következtetni, hogy ez a szomorujáték sok konzessziót igényel a néző részéről. El kell nekünk hinnünk mindazokat a sötét, abnormis előzményeket, melyeken a darab alapul. El kell nyomnunk a kételyt, hogy egy asszony, aki husz esztendőn keresztül el tudott lenni első urától származott fia nélkül, most tényleg oly makacsul és oly megalázó módon koldulhat-e tőle bocsánatot. S nem is vagyunk egészen tisztában Ellával. Ha nem szerette Györgyöt, mért érzi magát annyira lekötve, hogy szerelme ébredésével nyíltan nem szakít vele? Mért egyezik bele az eljegyzésbe, miután már megismerte Miklóst? A tragikum megoldása pedig épen nem kielégítő. Ha van bűnös, akkor az első sorban Radványiné. Miért kell meghalnia az ártatlan Ellának és a körülmények által viselkedésében teljesen igazolt Miklósnak? Ez a két haláleset tisztán Radványiné érdekében történik, aki különben nem szabadult volna abból a tragikus dilemmából, melybe két fia szerelme által került.

De mind e nyilván való fogyatékok mellett is, Gerő Károly szomorujátéka szép, poétikus munka és becsületére válik szerzőjének. A közönség minden fölvonás után ismételt kihívásokkal adott kifejezést elismerésének. A hatás legnagyobb volt a második felvonás végén, a harmadik a kifejtés jelzett gyöngeségénél s különben is vontatott meneténél s drámai tartalmatlanságánál fogva hidegen hagyott. Csak az a jelenet válik ki belőle szépen, erőteljesen, amidőn Ella aggódva Miklós életéért, nyíltan bevallja Radványinének szerelmét és szemére veti, hogy visszaélt eddig szívével. Ezt a részletet Fáy Szeréna oly drámai hévvel és annyi művészettel szavalta, hogy a közönség perczekig tartó tapssal kísérte.

Fáy Szeréna Ella szerepében különben is jelentékenyen járult hozzá a darab sikeréhez. Szimpatikus, drámai alakot csinált ebből a kevés konzisztenciájú jellemből. Mellette *Nagy Imre* tünt ki leginkább. Miklós zárkózott, szenvedélyes, s amellet érzelmes jelleme kitűnően illett az ő temperamentumához. Mihályfi kissé szintelen alakítása mellett dicsérettel kell még fölemlitenünk Felekynét az anya szerepében és *Nagy Ibolykát*, *Bercsényit* és *Szigeti Imrét*, akik epizodszerepekben működtek közre.

b....

MAGYAR KIR. OPERA.

A nevető hős.

(Siegfried az operában.)

»Lachend muss ich dich lieben,
Lachend will ich erblinden,
Lachend lass uns verderben —
Lachend zu Grunde gehn!«

Siegfriedben Mime három kérdést ad fel a vándornak (Wotan). Kik élnek a föld alatt? kik a földön s kik a fellegeken? A vándor mindháromra megfelel, bemutatva a Nibelung-dráma összes személyeit. A törpék, az óriások és az istenek. Ezek aztán a legbonyolultabb rokonsági összeköttetésben állanak egymással, gyakran nem respektálva sem az isteni, sem az emberi törvényeket.

Ilyen, a mai erkölcsös világban megbotránkozató viszonyoknak szülöttje *Siegfried* is, Sigmund és Sieglinde

testvérek fia a bátor, rettenthetetlen hős, a ki nem tud félni és a legrémületesebb körülmények közepette is nevet, a miért is neve: Der lachende Helde, a nevető hős.

És e kiváló lelki tulajdonságánál fogva nagy feladatok várnak reá. Mert a rettenetes kardot, a Nothungot, melyet Wotan Siegmund kezében összetört, csak ő tudta összezeasztani és a lobogó lángokkal körülvett sziklára száműzött Brünhildet csak az tudja felkelteni, akit Wotan dárdája meg nem remegtet.

Pompás alak az a Siegfried. Naiv fiu, a ki nem ismeri a veszélyeket és ezért győzedelmeskedik rajtuk. Az erdőn élve fogja el a medvét és úgy hajtja maga előtt. A barlang szörnyetegén pedig, mely számtalan embert felfalt, nevet és kaczagva dőfi oldalába a rettenetes Nothungot.

Ez a szörnyeteg, Fafner, őrzi a Nibelung kincsét, melyre Mimének, a törpének, ki Siegfriedet fölnevelte, is fáj a fogá. Meg is gyilkolná a nevető hőst, ha Fafner vére, mely véletlenül Siegfried száját érte, ennek azt a képességet nem adta volna, hogy mások gondolatait kitalálja. Siegfried levágja a gonosz törpét és aztán elindul az erdei madárka után, mely elvezeti őt az alvó Brünhildhez.

De a sziklánál utját állja Udolán. Eléje tartja dárdáját, azt a rettentés dárdát, mely lesujtotta Siegmundot, Siegfried atyját és kettétörte a Nothung-kard vasát.

És ekkor hatalmas jelenet következik. Az újra kovácsolt Nothung megvillan Siegmund fiának kezében, itt a hős, akit semmi sem remegtet meg, a Nothung lecsap a dárdára és kettétöri ezt. Az öreg Wotan megszeppenve félre áll, az istenek alkonya előre veti árnyékát.

Siegfried pedig rohan fel a sziklára és egy rettenetes hatalmas szerelni kettős után, a két hősi gyermek egymás karjába dől.

Ime mennyi alkalom annak a nagy zenei zseninek, a ki Párizsban nyomorgott, Bayruthban királyi diadalt ült és Velenczében halt meg; dicsőségével pedig az egész világot betöltötte, hogy tehetségét ragyogtassa.

Meg is teszi. Eltekintünk a hosszadalmasságoktól, a fárasztó unalmas részletektől, csak ama ragyogó, kábitó hangok csengenek fülünkben, melyek a mélyített zenekartól minduntalan felhangzanak. Legyünk bár Wagner ellenségei, vagy barátai, az erdőszibongás, Brünhild ébredésének hatása alól nem tudjuk magunkat kivonni.

A hangfestés legnagyobb mestere. Minden személyt, minden tárgyat jellemez és ezek a motívumok, melyek annyi és részben méltó gúnynak voltak kitéve, néha megrázó erővel hatnak.

A kardmotívum erőteljes harsogása, a Siegfried-motívum büszke zengése megborzongatnak és mikor a szerelmi kettősbe a Walkür-motívum belevegyül, szinte eláll a hallgató lélegzete.

És a nyers erő e mestere a leggyengédebb hangulatokat is bámulatosan tudja festeni. A lomb zizegése, a madár danája, egyforma tökéletességgel kerül ki a muzsikális mélységből. Elrémitő, ha Fafner bömböl és megindító, mikor az erdei madárka csicsereg.

Hanem azért kétségtelen, hogy Wagner a zenekar hőse. Ha ezen a nagy hangszeren játszik, akkor utólérhetetlen, míg az ő drámai éneke sokszor nem drámai, hanem érthetetlen és unalmas, végtelen melódiája pedig végtelen ugyan, de nem melódia. De igazságtalanok azok, a kik Siegfriedet, mint önálló egészet bírálják, dicsérik, vagy gáncsolják. Ezt kapcsolatba kell hozni a Rajna kincsével, a Walkürrel és az Istenek alkonyával, akkor foghatjuk fel igazán szépségeit és hibáit. Csakhogy ezt operánknál hiába lessük.

Itt a saison vége. Elővesszük a Siegfriedet, melynek szövegét lefordították, diszleteit megcsináltatták *Beniczky*

